

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

Varlık

Türk ve Dünya Klasikleri

TEVFIK FİKRET

Yaşar
Nabi Nayır

 Milliyet

TEVFİK FİKRET

YAŞAMI - SANATI - ŞİİRLERİ

Hazırlayan: YAŞAR NABİ NAYIR

**Milliyet Gazetesinin okuyucularına armağandır.
Ayrıca parayla satılmaz.**

Milliyet - Varlık
TÜRK VE DÜNYA KLASİKLERİ

© VARLIK YAYINLARI A.Ş. 1995
Milliyet Gazetecilik A.Ş. tesislerinde basılmıştır.

YAŞAMI VE SANATI

YAŞAMI:

24 Aralık 1867'de (H. 1284) İstanbul'da dünyaya gelen Tevfik Fikret, Pertevniyal Valide Sultan'ın kâhyası Hüseyn Efendi'nin oğludur. Büyükbabası Ahmet Ağa, Çankırı'dan gelerek İstanbul'a yerleşmişti. Annesi Hatice Refia Hanım, Sakız Adası Rumlarından Müslümanlığı kabul etmiş bir ailenin kızıdır. Çok tutucu bir Müslüman olan annesi, kardeşiyle birlikte 1879'da hacca gitmişti. Dönüşte yolda koleradan öldü ve küçük Tevfik'i 12 yaşında öksüz bıraktı.

Ailesi orta halli bir refah içinde yaşayan Fikret, Aksaray'daki konaklarında büyüdü. O çevrede « Mahmudiye Valide Rüştiyesi »nde okudu. 1877'de bu okula göçmen doldurulması üzerine Mektebi Sultani'ye (Galatasaray) verildi. 1888'de oradan birincilikle mezun oldu. Memlekette Batı'ya açılmış bir pencere olan bu okulda geçirdiği yıllar düşünsel gelişiminde önemli bir rol oynayacaktır.

Galatasaray tahsili o zamanlar hemen hemen Darülfünun'dan da üstün tutulduğu için yüksek tahsil yapmaya gerek görmeyerek Hariciye İstişare Odası kâtipliğiyle memurluk hayatına başladı. Fakat burada yapacak hiçbir iş olmadığını gördü, birçok kalem efendisi gibi sırf maaş almak amacıyla daireye devamı da yaradılışına uygun bulmadığı için çok geçmeden istifa etti. O zamanın âdeti üzere geciken ve sonradan verilmek istenen aylıklarını da, para almayı hak edecek bir şey yapmadığını ileri sürerek reddetmekle, bütün hayatınca sadık kalacağı sarsılmaz dürüstlüğü'nün

ilk parlak örneğini verdi. İkinci memurluğu Sadaret Mektubî Kalemî'ndedir. Burada da çok durmadı. Tekrar İstişare Odası'na geçti (1889). Bir yandan da Ticaret Mektebi Âlisi'nde hüsnu-hat hocalığı yapıyordu. Biraz sonra da (1890) dayısının kızı Nazmiye Hanım'la evlendi. Bu evlilikten biricik oğlu Halûk dünyaya geldi (1895).

Bu sıralarda Galatasaray Sultanisi'ne öğretmen olarak giren Fikret, orada, devrinin kusurlarından uzak, bedence ve ruhça sağlıklı bir kuşak yetiştirmek arzusuna oldukça elverişli bir zemin buldu. Fakat 1895'te maaşların yüzde on kırpılması gibi keyfî bir karara isyan ederek ayrıldı. 1897'de Robert Kolej'e Türkçe hocası oldu. Kısa bir ara ile yaşamının sonuna kadar sürecek olan bu görevinde maaşı son zamanlarda elli altına yükselmişti.

Bu arada, daha öğrencilik zamanında başlamış ve ismini tanıtmış olan şiir merakı oldukça gelişmişti. Mirsat, Maarif, Malûmat gazetelerinde şiirler yayımladıktan sonra Servetî Fûnun dergisinin başına geçti (1896). Orada Hüseyin Cahit, Halit Ziya, Cenap Şahabettin, Mehmet Rauf, Hüseyin Siret gibi zamanının en ünlü edebiyatçılarıyla birlikte istibdat sansürünün onayı oranında bir özgürlükle, bugün Edebiyatı Cedide adı verilen Servetî Fûnu edebiyatının temellerini attı. Bu çalışmaları kendisine çok geniş bir şöhret ve saygınlık sağladığı için şiirlerini 1897 de « Rubâb-ı Şikeste » adıyla basturarak kuşağının en ünlü şiir kitabını memlekete kazandırdı. Bu yapıt pek büyük bir ilgiyle karşılandı, üst üste üç defa basıldı. Fikret'in idaresindeki edebî topluluk dört beş yıl içinde yurdun sanat zevkinde büyük bir devrim meydana getirmişti.

Bir süre sonra Servetî Fûnun'daki arkadaşlarıyla arası açılan Fikret küstü, Rumelihisarı sırtlarında planlarını kendi çizerek yaptırdığı ünlü Âşîyan'ında (bugün Tevfik Fikret Müzesi'dir) yalnız yaşamına gömüldü (1901). Yeni fikirlerin yayılmasına sebep olduğu için zaten Abdülhamit'in hiç hoşlanmadığı Servetî Fûnun kapatılınca memleketle duygusal bağları da kesilen Fikret, hafiyelerin devamlı gözetmeleri altında yaşarken büsbütün

kötümserleşti, kendisini birkaç defa tevkif de ettirmiş olan istibdat idaresine ve onu ayakta tutan Doğu miskinliğine kin beslemeye başladı. Hiç nedensiz sürgün edilen babasının Antep’de ölmesi, aile hayatında bir gün görmeyen kız kardeşinin acıklı ölümü, memleketinin halinden doğan ıstırabını kişisel acılarla bir kat daha artırdı. Sanat hayatındaki değişiklik, acı ve isyancı toplumsal şiirleri bu devrenin ürünüdür.

1908 Meşrutiyet devrimini vatanın kurtuluş hareketi diye candan alkışlayan Fikret, büyük bir fedakârlıkla bu hareketi hazırlayanların çok geçmeden, kişisel tutkularının peşine düşerek ideallerinden vazgeçtiklerini gördüğü için sevinç ve heyecanı uzun sürmedi.

Hüseyin Cahit’le birlikte çıkarmaya başladığı Tanin gazetesinden, kısa bir zaman içinde küserek ayrıldı. Arkadaşlarının ısrarı üzerine kabul ettiği Galatasaray Lisesi müdürlüğü, yeteneğini kullanabileceği ideal bir görevdi. Doğuştan eğitimci olduğu kadar Robert Kolej’de zamanının en ileri eğitim yöntemlerinin uygulanmasına tanık olan Tevfik Fikret, bu göreve canla başla sarıldı. Avrupa ayan bir lise olmak iddiasında bulunan okulu, bütün Doğu taraftarlarından, uyuşukluğundan, pisliğinden temizledi. Çevresindeki yenilik taraftarlarının, doğruluğa, aydınlığa, gerçek ilme özlem duyanların kalbinde unutulmaz izler bırakan bu düzeltmeleri okuldaki geri kafalı insanların, çıkarlarına zarar gelenlerin hoşuna gitmedi. Hakkındaki iftiralara Maarif Nazırlığı’nın müdahalesine yol açtığı için, mutlak sorumluluk sözü üzerine kabul ettiği müdürlükten istifa etti. Maarif Nazır Abdürrahman Şeref Bey’in ısrarlı ricası üzerine yeniden mektebin müdürlüğüne gelen Fikret, burada medenileştirici ve disiplinci rolüne devam etti. Denilebilir ki bu seçkin lisemizin üstün vasıfları, Fikret’in kısa müdürlüğü zamanında oluşmuştur. Tevfik Fikret, bu okulu modern eğitim sistemini yerleştirebilmek için yalnız eski kafalı medrese zihniyetiyle değil, aynı derecede geri kafalı olan Fransız yardımcılarıyla da çekişmek zorunda kaldı.

31 Mart Olayı’nda sokakları dolduran cahil yobaz sürülerinin okula da saldıracakları söylentisi çıkınca Fikret, « Evvela benim cesedimi

çiğnesinler de öyle geçsinler » diye kapıya koştu ve önlem olarak okul balkonuna Fransız bayrağının çekilmesini isteyen yardımcısı Fransız'ın önerisini nefretle reddetti.

Fakat bütün bu iyiliklerinin değeri bilinmedi. Bayağı ruhlu, küçük insanlar onu rahat bırakmadılar. İki sene içinde memlekete tam anlamıyla yüksek bir eğitim yuvası kazandırmış olan « fikri hür, vicdanı hür » şair, aşağılık yalan ve entrikalarla uğraşmaya tenezzül edecek yaradılıştan olmadığı için bu sefer kesin olarak istifa etti. Bu istifa o zaman memlekette büyük bir olay oldu, öğrenciler grev yaptı, Bakanlığın bütün yalvarmalarına sağırlık olarak Fikret istifasını geri almadı. Darülfünun'daki edebiyat profesörlüğünden de ayrılarak yalnız Robert Kolej'deki hocalığına devam etti.

Bir yandan da toplumsal şiirlerini yazmaya devam ediyordu. İlk eserine kıyasla şiir görüşü bakımından farklı olan « Halûk'un Defteri » 1909'da çıktı. Bu arada Mehmet Âkif'le aralarında o ünlü tartışma geçer. Fikret 1905'te yazdığı « Tarih-i Kadîm » manzumesiyle bütün geriliklerin nedeni saydığı softalık zihniyetine saldırınca şair Mehmet Âkif sesini yükseltti ve Fikret'i zangoçlukla suçladı. Fikret de ona, Sırat-ı Mustakim dergisini çıkardığından kinaye, « Molla Sırat » diye seslenerek « Tarih-i Kadîm'e Zeyl »i yazdı. Fikret bu tartışmada bilimin, bilimsel düşünmenin savunmasını üzerine almıştı.

Edebiyat tarihimizde bu tür tartışmaların ilki olmak bakımından önemli bir yeri olan bu çatışmada Fikret'in rolü, o devirde bağnazlığın gücü göz önüne alınacak olursa, medenî cesaretin eşsiz bir örneğidir.

Çocukluğunda koyu bir dindar olan Fikret, dinin softa ve yobazlar elinde değiştirilerek tarih boyunca nice kötülöklere alet edildiğini görüp anladıktan sonra büyük bir inanç bunalımı geçirdi ve sonunda bilimden başka bir şeye inanmayan bir anlayışa erişti. Bu yoldaki açık sözlülüğü bazı dindar arkadaşlarıyla arasının açılmasına neden olduğu gibi aleyhinde

birçok saldırılara da yol açtı.

Fikret'in gerçekleştirmemiş « muhayyel ülke » tasarıları gibi daha başka tasarıları da olmuştur. Eğitimci Sâti Bey'le birlikte modern pedagoji prensiplerine uygun yeni bir okul açmak istemiş, fakat bu iş için gerekli sermaye sağlanamayınca proje suya düşmüştü. Çağının başlıca kalemlerini bir araya toplayarak uyanık ve ileri fikirli bir dergi çıkarmak hayali de gerçekleşmedi.

Bu sıralarda, şairi için için kemiren ve ne yazık ki pek geç teşhis edilen şeker hastalığı ona göz açtırmaz olmuştur. 1914'de kolu şiştiğinden bir ameliyat geçirdi. Bunca savaşlardan bitkin hale gelen vatanın yeni bir savaşa sürüklendiğini görerek duyduğu acı da hastalığını çabuklaştırmış olabilir. Hasta yatağında içinde çocuk şiirlerini topladığı « Şermin » adlı eserini yazdı.

Zamanında tedavi edilemeyen hastalığı, belki veremle de birleşerek asıl büyük yapıtını vereceği bir yaşta onu öldürdü (19 Ağustos 1915). Önce Eyüp Mezarlığı'na gömülmüşken sonradan Âşîyan'a taşınmıştır.

SANATI:

Tevfik Fikret şiir yazmaya 13-14 yaşlarında, Galatasaray Lisesi'ndeki öğrenciliği sırasında başladı. Hocası Feyzi ve sonradan hocası olacak Muallim Naci'nin etkisi altında divan şiiri taklidi çelimsiz manzumelerle başlamış, gene hocası olan Recaizade Ekrem'in etkisiyle yazdığı yeni tarz şiirlerinde de ta 1985'e kadar kişiliğini ortaya koyamamıştır.

1889'dan itibaren şiirleri Mîrsat ve Malûmat dergilerinde çıkmaya başladı. Yavaş yavaş dikkati çeken şiirlerinde Batı edebiyatının etkisi gitgide güçleniyordu. Ressam yaradılışını meydana çıkaran bir renklilikle dolu doğa tasvirleri, daha sonraki şiirlerinde göstereceği gücün ilk işaretlerini taşıyordu.

Acemilik devresi sona ererken, ilk şiirlerinde görülen kayıtsız, şen ve huzurlu tabiatı da sona erecektir. Memleket işlerine, toplumsal sorunlara karşı fertleri zırhlandıran Doğu zihniyeti, Batı yapıtlarıyla daha yakından tanışma sonucu yavaş yavaş gücünü kaybederken, şairimizde etrafını çevreleyen toplum gerçeğinin bilinci uyanmaya başladı. Vatanın acıklı halini, istibdadın korkunç baskısını, dev adımlarla ilerleyen hür bir dünya karşısında uyuşuk Doğu'nun evladı olmanın duyduğu utancı gitgide büyüyecek olan bir huzursuzluğun ilk belirtileri doğmuştu içinde.

Gerçi 1896'da yazdığı « Hasta Çocuk » şiirine kadar bu toplumsal ilgiyi belirleyecek bir şiirine rastlayamıyoruz. Ama, birdenbire yazılarına çökmüş olan o sebepsiz üzüntü ve sıkıntının, şairin ruhunda başlamış bir bunalımın ilk belirtileri diye kabul edebiliriz.

Yalnız Fikret'in şiirlerini değil, bütün Serveti Fünun yazılarını baskısı altında tutan o kötümser ve hasta ruh halinin nedenlerini kanımızca Abdülhamit istibdadının aydınlara nefes aldırmayan boğucu havasında aramak daha doğru olur.

Vatanın içinde kıvrandığı feci şartları ve karşılaştığı ağır tehlikeleri idrak eden, ufukta hiçbir umut ışığı göremeyen ve bu umutsuzluklarını kendi aralarında konuşmalarda karşılıklı telkinlerle besleyip geliştiren bütün bu edebiyatçıların, özel yaşamlarında pek de şikâyet edilecek bir şey olmamasına rağmen, içinde yüzdükleri o ezici sıkıntıyı, o zamane hastalığını, yalnız Musset kuşağının bize biraz geç yansımış bir etkisi saymak güçtür.

1898'de, Yeni Zelanda'ya kaçarak orada özgür ve mutlu bir hayata kavuşmak hayalini tek kurtuluş çaresi diye sevinçle benimseyecek olan bütün o şairlerin, edebiyatçıların, ruhlarını bir kefen gibi saran sıkıntıyı koyu bir karamsarlık yazını olarak bize miras bırakmış olmalarında şaşılacak ne vardır?

Gerçek yaşamın olaylarına gözlerini yumarak bir düşün dünyasında

pupa yelken yol alan Edebiyatı Cedide şairlerinin yapıtlarını karartan kaygı ve tasanın, kaçmak istedikleri gerçek hayatın, bir kâbus gibi bir an bile peşlerini bırakmadığını gösterir.

1896'dan sonra Fikret'in « Hasta Çocuk », « Balıkçılar », « Sarhoş », « Çirkin » gibi manzumelerinde gerçek hayatla ilk ilginin kurulduğunu, şairin düş evreninden sıyrılarak yaşamın acı gerçeklerine inmek gereksinimini duyduğunu görüyoruz. Bu eğiliminde, hayramı olduğunu bildiğimiz François Coppée'nin o zamanlar moda olan toplumsal şiirlerinin etkisi de olsa gerektir.

Sanat anlayışında yavaş yavaş büyük bir değişiklik olmuş, Serveti Fünun'da meydana getirdikleri edebiyatın toplumdan uzaklaşmakla yanlış bir yol tuttuğunu anlamıştı. « Sanat şahsî olamaz; kendi şahsı için sanat eseri meydana getirenler bulunsa bile, sanatkarlar yalnız kendi şahısları için sanat yapanlar değildir. O halde sanatkarın hayattan ayrılmaması, bilakis onu tezyin ve takviye etmesi lazım gelir » diyordu. (Serveti Fünun, 1900, s. 476).

Serveti Fünun'daki arkadaşlarına küserek derginin başından ayrılışından bir süre sonra 1901'de Serveti Fünun, Hüseyin Cahit'in bir yazısı yüzünden Abdülhamit'in sansürü tarafından kapatılınca dış dünyayla ilgisini belki de büsbütün kaybeden şair, belki de, istibdat idaresine karşı aydınlarda son haddini bulan kinin de etkisiyle ta Meşrutiyet'in ilanına kadar (1908) şiir yayımlamayacaktır.

Fakat bu arada boş durmadı. Memleketi yoksulluk ve acı içinde kıvrandıran, göz göre göre uçuruma doğru sürükleyen bir toplumsal düzene, istibdatçıların en dar kafalısını iktidarda tutan bir, boş inançlar saltanatına karşı isyanını şiirlerinde haykırdı. Kız kardeşinin ölümüyle uğradığı acıyı Doğu'da kadınlığın ezilmesinden duyduğu toplumsal kederle birleştirerek en heyecanlı, ateşli şiirlerinden biri olan « Hemşirem İçin »i yazdı

Elbet sefil olursa kadın alçalır beşer

Diye, devrinde hâkim olan yobazın suratına haykıran Fikret, daha ileri giderek, 1906'da « Tarih-i Kadîm »i yazdı. 1906'da, adı salavatla anılan müstebit padişahın suikastçısına,

Ey şanlı avcı, dâminı beyhûde kurmadın!

Attın.. Fakat yazık ki, yazıklar ki vurmadın!

Demekten kaçınmadığına göre, vatanın bu baş belasına karşı yüreğini kaplayan kinin ona hayatını hiçe saydıracak bir dereceye vardığını gösterir.

Gerçi bu şiirler Meşrutiyet'e kadar yayımlanmamıştır. Ama Fikret bunları, zamanı geldiğinde meydana çıkartıp övünmek üzere bir yere gömmedi. Elden ele dolaşan bu ateşli, isyancı şiirler, kurtuluşun ancak bir devrimle mümkün olacağına inanarak, el altından, birleşen uyanık düşünceli insanlara şevk ve iman aşulamaktan geri durmadı.

Şaheseri olan « Sis » şiirinde (1902) Kızıl Sultan'ın gölgesinde kararan İstanbul'u

Örtün, evet ey halle... Örtün, evet, ey şehir:

Örtün ve müebbed uyu, ey fecire-i dehr.

Diyerek en ağır hakaretlere layık gören şair, Meşrutiyet'in ilanından bir gün sonra, 24 Temmuz 1908'de yazdığı bir ekle (« Rûcû ») temize çıkaracak.

Bütün bu levn ü teellüm, bu ibtikâ-yi hayât

Hayat-ı Milleti tâzib eden, muhakkar eden,

Çamurlayan ne kadar levs varsa hep birden

Kucaklamış, taşımış bir muhite aitti;

O mel'anet gecesinden uzaktayız şimdi.

Diyerek sözünden döner ki bu hareketi, Meşrutiyet devrimine ne büyük bir umut bağlamış; hürriyetin ilanı üzerine yurdunun geleceğine ne kadar güvenle bakmış olduğunu gösterir.

Meşrutiyet'in ilanından on beş gün önce yazdığı « Millet Şarkısı »nda

Dünyada şereftir yaşatan milleti, ferdi;

Silkin şu mezellet tozu uçsun üzerinden,

Dizeleriyle davet ettiği devrim, şairi sevincinden deliye döndürdü. Dargın olduğu arkadaşlarıyla barıştı. « Sis »in eki « Rûcû »yu yazarak şevk ve heyecanını gösterdi. Fakat bu sarhoşluğu uzun sürmedi. Onun da bir softalığı vardı; hayatında kıl kadar şaşmadığı dürüstlüğü herkesin de kendisi kadar uymasını isterdi. İnsanın zayıflığını hoş görmezdi. Meşrutiyet'ten sonra iktidarı ele alanlar arasında bir parsa toplama yarışıyla karşılaşınca birdenbire irkildi. Asırlarca sürmüş kötülüklerin bir hamlede dağılamayacağını, uzun ve sabırlı mücadelelere girişmek gerektiğini hesaba katmayarak, Galatasaray Lisesi müdürlüğünde uğradığı düş kırıklığından sonra, yeniden köşesine çekildi. Ondan sonra Fikret'i Meşrutiyet hükûmetine ve İttihat ve Terakki'ye karşıt olarak görüyoruz. Büyük şöhreti aydınlara telkin ettiği derin sevgi ve hayranlık yüzünden hoşgörüsüyle karşılanacak olan bu karşıtlığı hiçbir zaman eylem haline gelmedi. Politikaya karışmadı. Yalnız inziva yeri olan « Âşîyan »da « Halûk'un Defteri »yle « Rubâb-ı Şikeste »nin yeni baskısında yer alan ve devrinin yüzüne birer tokat gibi inen sert ve ateşli şiirlerini yazmaya devam etti. Hasta döşeginde de çocuk şiirlerini topladığı « Şermin » adlı kitabı yazarak edebiyatımıza bu türün ilk başarılı örneklerini hediye etti.

Yirmi ile yirmi sekiz yaş arası, bir şair için kişiliğini ortaya koyan en parlak devir olması gerekir. Oysa Fikret'te böyle olmadı, 1888 ile 1896 arasında yazdığı şiirleri, kitabında (**Rubâb-ı Şikeste**) « Eski Şeyler » adı altında en sona atılmış buluyoruz. Bunların arasında, şairimizin daha sonraki sanat gücünü ortaya koyacak dişe dokunur bir şeyler bulmakta hayli güçlük çekiyoruz. Tanınmış ve sevilmiş şiirlerinden hiçbirine bu bölümde rastlanmaz. Çoğu Recaizade Ekrem'in açık etkisini taşıyan bu gençlik şiirlerinde Fikret henüz bocalama ve emekleme devresindedir. Sanat alanında gücünü göstermede bu kadar gecikmesi devrinin özelliğiyle açıklanabilir. Şiirimiz divan edebiyatı türünden ayrılmış çok olmamıştır. Batılılaşma çabalarıyla ancak arpa boyu yol alınmıştır. Kendisine rehberlik etmek için önünde Recaizade ile ilk başyapıtlarını vermiş olan Hamid'den başka kimse yoktur. Fransız edebiyatını gereğince tanımakta geç kalacak, o edebiyatın şair kalabalığı arasında da gerçek değerleri sahtelerinden ayırt etmek için önünde bir rehber bulamayacak, yürüyeceği yolu seçmek değil, açmak zorunda kalacaktır.

Serveti Fünun'un fildişi kulesine sığınmış olan arkadaşları, halktan habersiz, kendi içlerine kapanmış yaşayan, kalabalıklardan değil, birbirlerinden güç ve cesaret alan bir avuç insandan ibarettir. Doğu'da her zaman daima, Batı'da ise o sıralarda moda olan « sanat, sanat içindir » görüşünü bu çevre « sanat, anlayanlar içindir » şeklinde biraz daha daraltmıştır. Tehlikeli gördüğü için düşünceyle her türlü ilgisini kesmiş olan bu sanatkârlar çevresinde, daha güzel, daha süslü söz söylemek için Arap ve Fars sözlüklerini açarak hiç duyulmamış, bir Türk yazarı tarafından hiç kullanılmamış yeni sözler keşfedip akıllarınca dile mal etmek en büyük başarı sayılıyordu. Bu gösteriş ve yapmacık merakında en ileri giden, arkadaşları arasında nüfuzu da kuvvetli olan Cenap Şahabettin, bir yazısında göl anlamında o zamanlar kullanılmakta olan Arapça « buhayre » ve « gadir » sözcüklerini de yeterli görmeyerek daha uyumlu ve uyakları da daha bol olduğu için, « tâlâb » kelimesinin alınmasını istiyordu.

Bu derece daraltılmış aydın bir çevrenin, bu kadar sakat bir dil anlayışı içine düşmüş olan Fikret'in, « Şermin »deki manzumeleri meydana getiren duru ve temiz Türkçe'yle gerçek şiirler yazabileceğini keşfetmesi beklenemezdi. Üstelik bu yolda ilk denemelerini yapan Mehmet Emin Bey'in şiirleri de, konuşma diliyle şiir yazılamayacağını savunanları yalanlayacak güçte değildi.

Henüz şiir yazmada kullanılmamış, daha doğrusu saz şairlerinden başkası tarafından kullanılmamış (ki Fikret'in Karacaoğlu'nı tanımış olduğundan da pek emin değiliz) bir dille şiir yazmak, yeni bir uyum yaratmayı gerektirdiğinden son derece güç bir iştir. Sonraları uyumlu ve temiz Türkçe'yi kurma ve yerleştirme yolunda nice sanatçılar kendilerini ve eserlerini harcıyacaklar, şiirimizin bugün kavuştuğu canlı ve sağlıklı ifade, uzun süren toplu çalışmaların bir sonucu olacaktır.

Bununla birlikte yapay bir aydınlar dili olan Osmanlıca'nın Edebiyatı Cedide'yle düzyazı ve şiirde eriştiği eşsiz uyumun etkisinden kendini kurtaramayan Fikret'in bazı şiirlerinde, bilhassa konuşmalarında, halk arasında konuşulan doğal dilin ilk örneklerine rastlarız. Mesela « Balıkçılar » şiirinde,

– Yarın sen ağları gün doğmadan hazırlarsın,
Sakın yedek biraz ip, mantar almadan gitme...
Açınca yelkeni, hiç bakma, oynasın varsın;
Kayık çocuk gibidir, oynuyor mu kaydetme...

Mısıralarında bugünkü dilimizin sadeliğine eriştikten sonra biraz aşağıda yine,

Kenarda üç gecelik bâr-i intizariyle
Bütün felâketinin darbe-i hasariyle...

Diye kendi ağzıyla konuşurken tekrar yabancı sözcükler ve tamlamalara

yer veren dile dönük gereksinimi duyuyordu. « Sis »de,

**Ey mevc-i safa! Ruha kef-efşân-i emelsin
Gösterdiğin ahlâm-i şegal muğfil ü müskir
Ey nevm-i huzuzat!**

Gibi yapmacık bir süslülüğün en özentili mısralarını yan yana dizmekten kaçınmazken « Millet Şarkısı »nda birdenbire coşarak,

**Millet yoludur, hak yoludur tuttuğumuz yol;
Ey hak yaşa, ey sevgili millet yaşa... Var ol!**

Diye yürekten kopan en içten bir çığlıkla haykırır.

Divan edebiyatının beyit bütünlüğünden Batı edebiyatının şiir bütünlüğüne daha yeni geçmiş olan nazmımızı, Fikret en çeşitli konuları deneyerek zenginleştirmekten ve arkadaşlarına öneyak olmaktan başka, o devrin Fransız şiirinde örneklerine çok rastlanan ve bazılarının « manzum nesir » dedikleri, cümleyi mısra sonlarında sona erdirmemek biçimini uygulayarak şiirimize bir yenilik getirmişti.

**Harâb-ı zelzele bir köy; şu yanda bir çatının
Çürük direkleri dehşetle fırlamış; öteden
Çamur yağınları şeklinde bir zemin katının
Yıkık temelleri manzur; uzakta bir mesken
Zemine doğru eğilmiş, hemen sukut edecek..**

Gibi kırk mısralar didaktik ve epik türdeki şiirlerinin yazılmasında kendisine bir hayli kolaylık sağlamış ve manzum piyesin nazım tekniğini öğretmişse de, şiire lirizminden çok şey kaybettirdiği için sonraları bırakılacak olan bu yenilik şiirimize bir zenginlik katmıştır, denilemez.

Birçok eleştirmen Fikret'in betimlemelerindeki güce işaret etmiş ve bunu ressam yaradılışına vermişti. Fikret gerçi ressamdı ve son yıllarına

kadar resim çalışmaktan geri durmayarak sanat değeri pek yüksek olmayan tablolar meydana getirmişti, ama şiirlerindeki tasvirler, A. Hamdi Tanpınar'ın da isabetle belirttiği gibi, anlatılanı gerçekten göz önünde canlandıran gerçekçi doğa görüntüleri değil, romantik kartpostallardaki gibi belli bir yere bağlanmayacak, karakteristiği olmayan şairane ve silik görünümlerdir.

Oğlu Halûk'un sanatı üzerinde etkisi büyük oldu. « Rubâb-ı Şikeste »nin sonraki baskılarına eklenen şiirlerden bir kısmı « Halûk İçin », « Halûk'un Sesi », « Halûk'un Bayramı », « Halûk'a », « Yine Halûk » gibi başlıklar taşır, bütün bir bölüm de « Halûk'un Defterinden » adını almıştır. İkinci kitabına ise doğrudan doğruya « Halûk'un Defteri » adını vermiştir.

İlk adımlarını attığı andan « Âtî-i milletin meçhul elektrikçisi » sıfatıyla İngiltere'de tahsilini tamamladığı sıralara kadar Halûk'un büyüyüp gelişmesini, bir mucize gibi hayranlık ve ilgiyle izlemiş, kalbi milleti ile beraber oğlunun yarını için de çarpmıştır.

Tevfik Fikret asıl kişiliğini toplumsal konulara ilgi göstermeye başladıktan sonra buldu: bugün Fikret'in en çok okunan, büyüklüğünü meydana getiren şiirleri, devrinin kötülüklerine isyan eden, ileriye umutla bakan, gelecek iyi günleri özlemle anan, erdem ve doğruluk telkin eden şiirlerdir.

Doğuştan hatip olan Fikret, bu şiirlerinde belagat ve coşkunluğun en güzel örneklerini vermiştir. Gerçek şiirin belagattan kabil olduğu kadar uzaklaşmakla elde edileceğini söyleyenlerin savı yabana atılamazsa da, yaradılışı bakımından daha çok bu türlü şiirlere yeteneği olduğunu kabul etmek gerekir.

Fikret şiirinde genellikle karamsardır. Bu karamsarlığı, onun kişisel ve aile hayatıyla ilgili görenler olmuştur. Kanımızca bu görüş yanlıştır. Babasının sürgünde ölümü, kız kardeşinin mutsuzluğu gibi yankıları uzun

sürmeyecek olaylar bu karamsar dünya görüşünü meydana getirmeye yeterli nedenler değildir.

Hayatında maddî sıkıntı çekmemiş, Boğaz'ın en ferah yerindeki güzel « Âşîyan »ında olgunluk yılları sakın ve rahat geçmiştir. Yaşantısına hiçbir facia karışmamıştır. Aile yaşamında mutsuz olduğunu ortaya koyacak bir belgemiz yoktur. Oğlunu çok sevmiş ve onunla avunmuştur. Bütün bu koşullar içinde kötümserliğini özel nedenlere yormak güçtür. Bu karamsarlığı açıklamak için iki neden gösterilebilir: zamanının şiirine genellikle hâkim olan nedensiz sıkıntı ve memleketin günden güne kötüleşen durumundan bütün vatanseverlerin duyduğu acı.

Serveti Fünun'cular, daha çok Fransa'nın romantik şairlerini okumuşlar, onlardaki koyu hoşnutsuzluğun etkisi altında kalmışlardır. Ama o sıralarda Türk aydınları ayrıca toplumsal nedenlerden gelen bir huzursuzluk içinde kıvranıyor, özgürlüksüzlük havasında boğulmamak için kendilerini yabancı memleketlere atmayanlar, aralarında, durmadan derleşerek içlerindeki ateşi karşılıklı körüklüyorlardı. O yüzden, bu ruh haletinden insanların meydana getirdikleri edebiyat, Fransa'daki çağdaş sanattan daha sayn, daha karanlık olmuştur. O çevre içinde yaşayan Fikret'in bu ağır baskıdan kendini kurtarması beklenemezdi. Recaizade, Cenap Şahabettin, Hüseyin Siret, gibi zamanının şairlerinde bilinçli olmayan bu sıkıntı, Fikret'te, toplumsal ilginin hastalık derecesini bulması yüzünden daha bilinçli olmuştur.

Memleketin talihsizliği, onu kişisel üzüntülerinden daha çok etkiliyor, karşılaştığı cahilliklerin, bayağılıkların çirkefli havasını solumamak için zaman zaman etrafına küserek evine kapanıyor, burada dertleriyle başbaşa yaşıyordu.

Fikret'in ummadıkları, özel nedenlerden ileri gelseydi, Meşrutiyet'in ilanı üzerine birdenbire bütün ümutları hatta ummadıkları gerçekleşmiş gibi coşkunca bir sevince kapılmaz, iyimserlikle dolu « Rûcû »yu yazmazdı.

Aslında « Halûk'un Defteri », dış görünüşte karamsarlığına karşın, geleceğe bakışta inançla doludur. Fikret, zamanının kötülüklerini ortadan kaldırmak için bütün umudunu gelecek kuşaklara bağlamıştı.

Erdeme bu derece âşık, başkalarının dertlerine bu derece duyarlı bir şairin, tarihimizin en karanlık, en acıklı devresinde bize neşeli, şakrak şiirler bırakması gerçekten anlaşılması güç bir karşıtlık olurdu.

Tevfik Fikret'i anarken, bu büyük vatanseverin, bu ahlak ve erdem anıtının sanat dışı üstün niteliklerini de birlikte anmak gereğini duymamış, bu niteliklerin şiirine sıkı bir şekilde bağlı olması ve benzerleri arasında bir ayrılık oluşturması yüzündendir.

YAŞAR NABİ NAYIR

BİBLİYOGRAFYA

YAPITLARI:

Rubâb-ı Şikeste : 1900, İstanbul, Âlem Matbaası, 363 sayfa. – 2'nci basılış: 1900, İstanbul, Âlem Matbaası, 363 sayfa. – 3'üncü basılış: 1910, İstanbul, Tanin Matbaası, 411 sayfa. 4'üncü basılış: 1911, İstanbul, Tanin Matbaası, 427 sayfa. – 5'inci basılış: 1945, İstanbul, Arıcan Kitabevi, metin 427 sayfa (Doç. Mehmet Kaplan'ın önsözü ve bir lûgatçe ile).

Halûk'un Defteri : 1911, İstanbul, Tanin Matbaası, şairin kendi el yazısıyla klişe baskısı, 94 sayfa. – 2'nci basılış: İstanbul, Arıcan Kitabevi, metin 94 sayfa (Halit Fahri Ozansoy'un önsözü ve bir lûgatçe ile).

Rubabın Cevabı : 1911, İstanbul, Tanin Matbaası, 9 sayfa. – 2'nci basılış: İstanbul, Arıcan Kitabevi, metin 7 sayfa (Halit Fahri Ozansoy'un önsözü ve bir lûgatçe ile).

Şermin : 1914, İstanbul, Kanaat Matbaa ve Kütüphanesi, 94 sayfa. – 2'nci basılış: Ankara, Koşal Basımevi (Türker Acaroğlu'nun önsözü ve lûgatçe ile).

Tarih-i Kadim : eski harflerle, tarihsiz. – 2'nci basılış: 1928, İstanbul, Nümune Matbaası, 21 sayfa (Hasan Âli Yücel'in önsözü ile).

Son Şiirler : 1952, 1968, İstanbul, İnkılap Kitabevi (Cevdet Kudret Solok'un önsözü ile).

Rubâb-ı Şikeste, Halûk'un Defteri ve Tevûk Fikret'in Diğer Eserleri: (Hazırlayan: Fahri Uzun). Hazırlayanın kısa bir önsözü ve açıklamaları, İstanbul, İnkılap Kitabevi, XVI - 448 sayfa.

Geçmişten Gelen (I, 1984), **Rübâb-ı Şikeste** (II, 1984), **Halûk'un Defteri, Şermin, Son Şiirler** (III, 1984) (Hazırlayan: Asım Bezirci, Cem Yayınevi).

HAKKINDAKİ YAPITLAR

Fuat Köprülü: **Tevfik Fikret ve Ahlakı**, 1918, İstanbul.

Ruşen Eşref Ünaydın: **Tevfik Fikret, Hayatına Dair Hatıralar**, 1919, İstanbul, Sûdi Kütüphanesi.

Salih Keramet Nigâr: **Fikret'in Hayatı ve Eseri, İlhamı**, 1926, İstanbul, Fevzi Matbaası.

İbrahim Alâettin Gövsa: **Tevfik Fikret**, 1926, İstanbul.

Kemalettin Şükrü: **Tevfik Fikret**, 1931, İstanbul, Kanaat Kitabevi.

İsmail Hikmet Ertaylan: **Tevfik Fikret**, 1932, İstanbul, Kanaat Kitabevi.

Faruk Nafiz Çamlıbel: **Tevfik Fikret**, 1926, İstanbul

Kunt Ozan: **Tevfik Fikret**, 1937, İstanbul.

Eşref Edip: **İnkılap Karşısında Âkif - Fikret, Gençlik**, 1940, İstanbul.

Sabiha-Zekeriya Sertel: **Tevfik Fikret - Mehmet Âkif Kavgası**, 1940, İstanbul.

Sabiha-Zekeriya Sertel: **Sebilürreşatçıya Cevap**, 1940, İstanbul.

Abdûlbaki Gölpınarlı: **Tevfik Fikret ve Şiirimiz**, 1941, İstanbul, Eyüp Halkevi neşriyatı.

Ahmet Hamdi Tanpınar: **Fikret Hakkında**, 1941, İstanbul, Eyüp Halkevi neşriyatı.

Hilmi Ziya Ülken: **Tevfik Fikret**, 1941, İstanbul, Eyüp Halkevi neşriyatı.

Salih Keramet Nigâr: **İnkılap Şairi Tevfik Fikret'in İzleri**, 1949, İstanbul, Kenan Matbaası.

Rıza Tevfik Bölükbaşı: **Tevfik Fikret**, 1945, İstanbul, İnkılap Kitabevi.

Mehmet Kaplan: **Tevfik Fikret ve Şiiri**, 1946, İstanbul, Türkiye Yayınevi. 2'nci basılışı 1971.

Kadri Ziya Kiper: **Fikret'in Hayatı**, 1947, İstanbul, Eyüp Halkevi neşriyatı.

Kenan Akyüz: Tevfik Fikret, 1947.

Ahmet Hamdi Tanpınar: Tevfik Fikret, tarihsiz, İstanbul, Tevfik Fikret; Hayatı, Sanatı, Şiirleri (haz. Yaşar Nabi Nayır, 1952, 1954, 1957, 1960, 1964, 1967, 1972, 1977).

Dante, Mimar Sinan, Sokrat, Tevfik Fikret (Ferit Ragıp Tuncor – Salâhattin Arıkan, 1952).

İlericilik ve Gericiilik Kavgasında Tevfik Fikret (Sabiha-Zekeriya Sertel, Sofya 1957, İstanbul 1960).

Tevfik Fikret ve Kitaplarında Çıkmayan Şiirleri (haz. Murat Uraz, 1959).

Tevfik Fikret (haz. Yaşar Köksal, 1960).

Ünlü Adamların Çocukluk Hayatı Ansiklopedisi, 3. k. Tevfik Fikret, Konfüçyüs, Rubens (Cazibe Aydın, 1961).

Papaz Halûk (İlhami Bekir Tez, mektup, 1962).

Tevfik Fikret; Hayatı, Şahsiyeti ve Eserleri (Ord. Prof. İsmail Hikmet Ertaylan, 1963).

Titan (Salih Zeki Aktay, poem, 1966).

Tevfik Fikret, 1867 - 1915 (UNESCO Türkiye Milli Komisyonu, 1967).

Bugünün Diliyle Tevfik Fikret (yenileştiren A. Kadir, 1967, 1970).

Tevfik Fikret (doğumunun 100. yıldönümü dolayısıyla çıkan özel sayı, haz. Mehmet Öngay, 1968).

M. Kemal, Tevfik Fikret'in Âşışyan'ında (Prof. Dr. Afet İnan, « Belleten »den ayrı basım, 1968, sayı 128).

Tevfik Fikret'in İlk Şiirleri (Dr. M. Kaya Bilegil, 1970).

Âkif'e ve Fikret'e Dair (Mehmet Selim Karaca, 1971).

Ölümünün 58. Yıldönümünde Tevfik Fikret (Mehmet Bayrak, tarihsiz, Tel Yayınları)

Tevfik Fikret (Atilla Özkırımlı, 1978)

Tevfik Fikret (Memet Fuât, 1979)

RUBÂB-I ŞİKESTE

KİMSEDEN ÜMMÎD-İ

**Kimseden ümmîd-i feyz etmem, dilenmem perr-ü-bâl
Kendi cevvim, kendi eflâkimde kendim tâirim,
İnbinâ tavk-ı esâretten girandır boynuma;
Fikri hür, irfânı hür, vicdânı hür bir şâirim.**

Kimseden feyz ummam, kol kanat dilenmem; kendi gök boşluğumda, kendi göklerimde kendim uçarım. Eğiliş, boynuma esirlik halkasından ağır gelir, fikri hür, irfanı hür, vicdanı hür bir şairim.

BALIKÇILAR

– Bugün açız yine evlâtlarım, diyordu peder,
Bugün açız yine; lâkin yarın ümid ederim,
Sular biraz daha sâkinleşir... Ne çare, kader!
– Hayır, sular ne kadar coşkun olsa ben giderim,
5 Diyordu oğlu, yarın sen biraz ninemle otur,
Zavalıcık yine kaç gündür işte hasta...

– Olur;

Biraz da sen çalış oğlum, biraz da sen çabala;
Ninen baban, iki miskin, biz artık ölmeliyiz...
Çocuk düşündü, şikâyetli bir nazarla: – Ya biz,
10 Ya ben nasıl yaparım siz ölürseniz?

Hâlâ

Dışarda gürleyerek kükremiş bir ordu gibi
Döverdi sahili binlerce dalgalar, asabî.
– Yarın sen ağları gün doğmadan hazırlarsın;
Sakın yedek biraz ip, mantar almadan gitme...
15 Açınca yelkeni, hiç bakma, oynasın varsın;
Kayık çocuk gibidir: oynuyor mu kaydetme,
Dokunma keyfine; yalnız tetik bulun, zîrâ
Deniz kadın gibidir: hiç inanmak olmaz hâ!
Deniz dışarda uzun sayhalarla bir hırçın

- 20 Kadın gürültüsü neşreyliyordu ortalığa.
– Yarın küçük gidecek yalnız, öyle mi, balığa?
– O gitmek istedi; « Sen evde kal! » diyor...
– Ya, sakın
O gelmeden ben ölürsem?..
- Kadın bu son sözle
- 25 Düşündü kaldı; balıkçıyla oğlu yan gözle
Soluk dudaklarının ihtizâzı hâsirine
Bakıp sükût ediyorlardı, başlarında uçan
Kazâyı anlatıyorlardı böyle birbirine.
Dışarda fırtına gittikçe pür-gazap, cûşân
Bir ihtilâç ile etrafa ra'seler vererek
- 30 Uğulduyordu...
– Yarın yavrucak nasıl gidecek?
Şafak sökerken o, yalnız, bir eski tekneçiğin
Düğümlü ekli, çürük ipleriyle uğraşarak
İlerliyordu; deniz aynı şiddetiyle şırak -
Şırak döğüp eziyor köhne teknenin şişkin
- 35 Siyah kaburgasını... Âh açlık, âh ümid!
Kenarda, bir taşın üstünde bir hayâl-i sefid
Eliyle engini gûya işâret eyliyerek
Diyordu: « Haydi, nasibin o dalgalarda, yürü! »
Yürür zavallı kırık teknecek, yürür, « Yürümek,
40 « Nasibin işte bu!.. Hâlâ gözün kenarda... Yürü! »
Yürür, fakat suların böyle kahr-ı hiddetine
Nasıl tahammül eder eski, hasta bir tekne..
Deniz ufukda, kadın evde muhtazır... ölüyor,
Kenarda uç gecelik bâr-ı intizâriyle,

- 45 Bütün felâketinin darbe-i hasâriyle,
Tehî, kazâ-zede bir tekne karşısında peder
Uzakta bir yeri yumrukla gösterip gülüyor,
Yüzünde giryeli, muzlim, boğuk şikâyetler...

25. İhtizaz-ı hâsir: ziyanlı titreme, zarara uğramaktan ileri gelen titreme. 28, 29. Pür-gazap, cûşân bir ihtilâç ile etrafa ra'seler vererek: çok öfkeli, coşkun bir çırpınma ile etrafa titremeler vererek (etrafı titreterek). 36. Hayal-i sefid: beyaz hayal. 43. Muhtazır: ölüm halinde olan, can çekişen. 44. Bâr-ı intizâr: bekleme yükü. 45. Darbe-i hasar: hasar vuruşu, zarar veren vuruş. 46. Tehî: boş. Kazâ-zede: kazaya uğramış. 48. Giryec: ağlama, Muzlim: karanlık.

HASTA ÇOCUK

– Bugün biraz daha rahattı, çok şükür..

– Elbet;

Geçer, bu korkulacak şey değil,

– Fakat nevbet

Zavallı yavrucağın hâlini harâb ediyor.

Vücudu âteş içinde, dâhıp gidiyor.

5 İlâçların da mı te'siri kalmamış acaba?

Sekiz gün oldu...

– Merak etmeyin hanım, humma...

– Hayır, Hudâya emanet, neden merâk edeyim?

Fakat kuzum, ne kadar olsa ben de vâlideyim!

Sekiz gün oldu, harâret devam edip duruyor.

10 Bakın, nabızları biçârenin nasıl vuruyor.

Sarardı, korkuyor insan bakınca ellerine,

– Üzülmeyin siz efendim, gelir çabuk yerine;

Çocuktur o...

– Gece pek çok sayıklıyor.

– Ne zarar!

– İlâç verir misiniz?

– İstemez...

Kadın ağlar.

VERİN ZAVALLILARA!

– Balıkesir musâbini için –

Harâb-ı zelzele bir kôy; şu yanda bir çatının
Çürük direkleri dehşetle fırlamış; öteden
Çamur yığıntısı şeklinde bir zemin katının
Yıkık temelleri manzûr; uzakta bir mesken
5 Zemine doğru eğilmiş, hemen sukut edecek;
Önünde bir kadın.. Oof, artık istemem görmek!

Bu levha kalbimi tahrik içinse kâfidir,
Tasavvur eyliyemem bir yürek, velev münkir,
Velev haşîn ü mülevves, ki böyle bir hâli
10 Görüp de sızlamasın!.. Şimdi siz bu timsâli,
Bu levh-i matemî her türlü dehşetiyle alın,
Şu muhterem vatanın bir kenâr-ı bâridine;
Bütün o manzara-i can şikâfı bir de kalın
Ridâ-yi berf ile örtün ki titresin de yine
15 – İçinde saklıyarak sûziş-i felâketini –
Yabancı gözlere göstermesin sefâletini...
Nasıl tahammül eder sonra karşısında bunun,
Bunun, bu sahne-i pür-ye's-i giryе-meşhûnun
Biraz hamîyyet ü rikkatle sızlıyan dil-i pâk?

- 20 Derin, iniltili çarpıntılarla sîne-i hâk
Teessürâtını söyler bu levh-i âlâma;
Sizin de kalbiniz elbet acır, değil mi? Verin,
Verin şu dullara, yoksul kalan şu eytâma
Verin enînine gaayet şu bir yığın beşerin!..

8. Münkir: inkâr eden. 11. Levh-i matem: matem levhası. 12. Kenâr-ı bârid: soğuk kenar. 13. Manzara-i canşikâf: can yırtıcı manzara. 14. Ridâ-yı berf: kar örtüsü. 15. Sûziş-i felâket: felaketin yakıcılığı. 18. Sahne-i pür-ye'si girye-meşhun: ağlayışlarla dolmuş çok yeisli sahne. 19. Dil-i pâk: temiz kalp. 20. Sine-i hâk: toprağın göğsü. 21. Levh-i âlâm: elemeler levhası. 23. Eytâm: yetimler. 24. Enin: inilti. Gaayet: son.

RAMAZAN SADAKASI

– Köprüde –

Soğuk, soğuk... Acı bir levha-i teşekkisi
Yolunda kalb-i hayâtın, gelir enîn-i riyah;
Soğuk, soğuk... Denizin lerzedâr-ı girye sesi
Eder yüreklere târi bir ihtizâz-ı cenâh.

5 Delik paçavralar altında bir küçük seyyah...

« Efendiler, ne olur, ben fakirim işte... » Sûkût;
« Efendiler, acıyın... » Pür-vakaar ü bî-ârâm
Efendiler geçiyor, yavrucak soluk, mebhût
Nazarlarında hazin bir edâ-yı istihâm,
10 Çolak eliyle verir her geçen hayâle selâm.

« Efendiler, ramazandır... mübârek akşamdır... »
Zavallı tıfl-ı sefâlet, zavallı ömr-i tebâh!
« Efendiler, acıyın, ben garîbim işte... » Hayır,
Akın akın geçen erbâb-ı i'tizâz ü refâh
15 Eder bu kirli, bu yırtık sadadan istikrâh.

Soğuk, soğuk... Asabî darbelerle bir yağmur
Ufukta parçalanana bir sehâba hiddetle
Gelip likaa-yi zelîl-i hayâtı kamçılıyor.
Soğuk, soğuk... Bu tahammül-gezâ bürûdetle
20 Çocuk harâb olacak; âh, ey saâdetle

O süslü haclelerin sîne-i muattarına
Koşanlar, işte bir insan ki inliyor nefesi;
Bakın şu sıska, şu çıplak, şu eğri kollarına;
Bu artık işliyeemez; hisse-i mesâisi
25 Sizindir işte, verin, susturun bu hasta sesi!

1-5. Soğuk soğuk... rûzgârların iniltisi hayatın kalbinin şikâyeti, feryadı gibi gelir. Soğuk soğuk... Denizin ağlayan titreşimi yüreklerle ansızın bir kanat titreşimi verir. Delik paçavralar altında bir küçüklük seyyah. 6-10. « Efendiler, acıyın... » Efendiler pek vakarlı ve durmadan geçiyor, yavrucak soluk, şaşkın. Bakışlarında hazin bir yalvarış edası, her geçen hayale çolak eliyle selam verir. 11-15. « Efendiler, ramazandır.. mübarek akşamdır.. » zavallı sefalet çocuğu, zavallı harap ömür. « Efendiler, acıyın, ben garibim işte... » Hayır, akın akın geçen izzetli ve refahlı kimseler bu kirli, bu yırtık sesten iğrenir. 16-20. Soğuk, soğuk... Bir yağmur, ufukta parçalanana bir buluta kızarak, gelip hayatın alçak yüzünü sinirli vuruşlarla kamçılıyor. Soğuk, soğuk... Bu tahammülü ısıran soğukla çocuk harap olacak; ah, ey saadetle. 21-25. O süslü gelin odalarının kokulu göğsüne koşanlar, işte bir insan ki, nefesi inliyor, şu sıska, şu çıplak, şu eğri kollarına bakın; artık işleyemez; onun çalışma payı sizindir (yani: onun yerine siz çalışın), verin, şu hasta sesi susturun!

TEFELSÚF

Evet, nasıl veriyorsâm bu nazma şimdi emek,
Şu cümlelerde, şu nesc-i rakîk-i san'atte
Nasıl bu cehdimi kaabilse anlamak, görmek,
Nasîb-i ömrüm olan nekbet ü saâdet de
5 Gelir vücuda bütün kedd-i ihtiyarımla.

İçimden eğlenirim ba'zı iğbirârımla:
Benim yapan bu hayat-ı melûl ü mes'ûdu,
Benim veren o ruhâm-ı hakîre keyfîmce
Şu vaz'-ı dilberi, yahut bu şekl-i merdûdu,
10 Benim elimde benim benliğim de bâziçe...

2. Nesc-i rakik-i san'at: sanatın ince dokuması. 4. Nekbet: felaket. 5. Kedd-i ihtiyarımla: kendi emeğimle. 6. İğbirar: hoşnutsuzluk, küskünlük. 8. Ruhâm-ı hakîr: hakir mermer. 9. Vaz'ı dilber: güzel vaziyet. Şekl-i merdûd: beğenilmeyen, kötü şekil. 10. Bâziçe: oyuncak.

KENDİ KENDİME

Bir buçuk, işte bir buçuk sâat
Bir kûçük, rûhsuz neşîde için;
Bu kadar sa'y, itinâ, zahmet.
Topu bir kût'a, yâ kasîde için.

5 Ah ey pîş-i istifâdemden
Bî-tevakkuf uzaklaşan mevcât,
Ey mübarek dakikalar, sizi ben
Böyle kaybeylemekteyim, heyhât!

10 Bilirim bir nefeste, bir demde
Koca bir kâinat-i zinde doğar,
Canlanır bir hayât. Bir hilkat.

Öyle zi-rûh var ki âlemde
Bir buçuk sâatın içinde doğar,
Yaşar, itmâm-ı ömr eder... İbret!

2. Neşîde: şiir. 5-6. Pîş-i istifademden bi-tevakkuf uzaklaşan mevcât: istifademin önünden (ben faydalanamadan) durmadan uzaklaşan dalgalar. 12. Zî-rûh: canlı. 14. İtmâm-ı ömr eder: ömrünü tamamlar.

DERD-İ NİHÂN

Hazan, hazan... Yine sen, ey remîde fasl-ı hüzal!..

Şu kırdığın mütehassis, nahif dallardan

Şu döktüğün müteverrim, zavallı yapraklar

– Zavallı acz-i hayât! –

5 Bilir misin nasıl izhâr-ı derd eder, ağlar?..

Bugün nasılsa gam-âlûd sislerinle cibâl,

Yarım da cism-i tabiat kefenlenip kardan

Ölür bütün şu menâzır, donar şu ırmaklar,

Donar, fakat heyhât,

10 İçin için yine hepsinde bir melâl ağlar!..

Derd-i nihân: gizli dert. 1. Remide fasl-ı hüzal: ürkmüş zayıflık mevsimi. 5. İzhâr-ı derd eder: derdini açıklar, derdini döker. 6. Gam-âlûd: gam bulaşmış, gamlı. Cibâl: dağlar. 8. Menâzır: manzaralar.

UFUK VE HİLAL

Akşam bütün furûğ-i şükûhiyle bir cihan,
Bir âlem-i hayât ü ziyâ ufka toplanır;

Üstünde âsman

Bir mâi tûl yığıntısı hâlinde sallanır.

- 5 Nâzik bir ihtizâz-ı havâ; şimdi kâinat
Titrer, kalır dumanların altında müstetir;
Vâdî hayâl eder gibidir nevm içinde bir

Yek-rengi-î hayât.

Leylin emer leb-i sâfında toplanan

- 10 Nûşâbe-i sükûnu leb-i teşne-i tûrâb;
Bir kuş, uzakta muhteriz, âvâre, dil-harâb

Bir kuş eder figan.

A'mâk-i târ-ı leyle birer kimsesiz çocuk
Vaz'ı mükedderiyle bakar hep sitâreler;

Öksüz kalan ufûk,

- 15 Sûslerse bir hilâl ile, mesud olur, güler.

1-5. Akşamleyin ufka bütün debdebeli ışıqla bir cihan, bir hayat ve bir ışık âlemi toplanır; üstünde gökyüzü mavi bir tûl yığıntısı halinde sallanır. Hafif bir hava titremesi: şimdi kâinat. 6-10. Titrer, dumanların altında örtülü kalır, vadi, uyku içinde bir tek renkli hayat hayal eder, gibidir. Toprağın susamış dudağı, gecenin saf dudağında toplanan hareketsizlik içkisini emer emer. 11-15. Uzakta çekingen, âvare, harap gönüllü bir kuş haykırır. Gecenin karanlık derinliklerine bütün yıldızlar, bir kimsesiz çocuğun kederli haliyle bakar; 15-16. Öksüz kalan ufak bir hilal ile süslenince mesut olur, güler.

YAĞMUR

Küçük, muttarid, muhteriz darbeler
Kafeslerde, camlarda pür-ihtizâz
Olur dembedem nevha-ger, nağme-sâz
Kafeslerde, camlarda pür-ihtizâz
5 Küçük, muttarid, muhteriz darbeler...

Sokaklarda seylâbeler ağlaşır,
Ufuk yaklaşır, yaklaşır, yaklaşır,
Bulutlar karardıkça zerrâta bir
Ağır, muhtazır dalgalanmak gelir;

10 Būrūr bir soğuk gölge etrafı hep,
Nümâyân olur gündüzün nısf-ı şeb.

Söner şimdi, manzûr olurken demin
Heyûlâsı karşımda bir âlemin.

Açılmaz ne bir yüz, ne bir pencere;
15 Bakıldıkça vahşet çöker yerlere.

Geçer boş sokaktan, hayâlet gibi,
Şitâbân ü pûşîde-ser bir sabî;

O dem leyl-i yâdımda, solgun, tebâh,
Sûrür bir kadın bir ridâ-yı siyâh.

20 Saçaklarda kuşlar - hazindir bu pek! -
Susarlar, uzaktan ulur bir köpek.

Ôter gûş-i rûhunda boş bir enîn.
Boğuk bir tezâd-ı sükûn ü tanîn;

25 Kûçük, pür-heves, gevherîn katreler
Sokaklarda, damlarda pür-ihizâz

Olur muttasıl nevha-ger, nağme-sâz
Sokaklarda, damlarda pür-ihizâz

Kûçük, pür-heves, gevherîn katreler...

1. Muhteriz: çekingen. 2. Pür-ihizâz: titreyişli. 3. Nevha-ger: sesle ağlayan. Nağme-sâz: nağme çıkaran. 8. Zerrât: zerreler. 9. Muhtazır: can çekişen. 11. Nümâyân olur: görünür. Nısf-ı şeb: gece yarısı. 12. Manzur olurken: görünürken. 17. Şitâbân ü pûşide-ser bir sabî: acele ile giden, başı örtülü bir çocuk. 18. Leyl'i yâdımda: hatıramın gecesinde. Tebâh: harap. 19. Ridâ-yı siyâh: kara örtü. 22. Gûş-i rûh: ruh kulağı. Enin: inilti. 23. Tezâd-ı sükûn ü tanîn: sessizlikle tınlamanın (señ çıkarmanın) tezadı. 24. Cevherîn katreler: mücevher gibi damlalar.

SARHOŞ

Bir siyeh-neş'e mest-i lâ-ya'kıl
Gidiyor çarpa çarpa kendisini;
Dinlemek, anlamak değil kaabil
Bir hırıltıyla inliyen sesini.

5 Titriyor dest-i nekbetinde hayat
Bir mülevves paçavra hâlinde;
Saklı yüzlerce müfteris hevesât
Alnının çîn-i infiâlinde.

10 Gülme biçârenin sefâletine;
Kim bilir, belki bir tabiattır
Ona yetmiş yıl önceden mevrûs;

Kim bilir, belki - muztarip, me'yûs -
Onu mahkûm eden şu zilletine
Seni mes'ud eden mahabbettir!

1. Bir siyeh-neş'e mest-i lâ-ya'kıl: kara neşeli zilzurna bir sarhoş. 5. Dest-i nekbet: musibetli el. 7. Müfteris hevesât: vahşî arzular. 8. Çîn-i infiâl: kırılgılık karışığı. 11. Mevrûs: miras kalmış.

BALIKÇILAR

Açık tesâdüm-i emvâc-i kahra sîneleri,
Birer kayıktan ibâret bütûn hazîneleri,
Birer kayık ve tükenmez bir ihtiyâc-ı sebât;
Şu kır bıyıklı, yanık yüzlü sâiyân-ı hayât
5 Ki titrer ağlarının her telinde zehr-i memât, -
Niçin, sorun, bu tekaazâ-yı ömre katlanıyorlar;
Nasıl, ne hisle şu girdâb-ı gamda çalkanıyorlar?

Hayır, suâle mahal yok; sunûf-i hâr-i beşer
Bütûn o soytarının aynıdır ki, pâ-ber-ser,
10 Tuhaflık etmek için yerde elleriyle gezer,
Tuhaflık etmek için, güldürüp kazanmak için!
Zavallı soytarı, uğraş hayâta kanmak için!
Bu böyle işte, için ağlıyor, fakat güleceksin;
Ya sen hayâtını satmış değil misin?.. Öleceksin!

1. Tesâdüm-i emvâc-ı kahr: mahvedici dalgaların çarpışması. Sîne: göğüs. 4. Sâiyan-ı hayat: hayatın çalışıcıları (hayatlarını çalışarak kazananlar). 5. Zehr-i memât: ölüm zehri. 6. Tekaaazâ-yı ömr: ömrün eziyetleri. 8. Sunûf-i hâr-ı beşer: insanlığın aşağı sınıfı. 9. Pâ-ber-ser: ayağı başta (yani: ayaklarını başının üstüne kaldırarak).

ZERRİŞTE

« Yaz aşkına dair » dediniz... İşte: Çocukken
Gaayet afacan bir kedi sevdim ki elimden
Bir lâhza bırakmazdım: uyurken kucağımda
Ruhumdaki şefkat

5 Hep üstüne titrer, gece ba'zan yatağımda
Birlikte uyurduk. Bırakıp mektebe gitsem
Dil-tengi-i hasret

Mutlak beni dikkatsiz eder, « Hey, koca sersem! »
Tevbihi tokatlarla gürülderdi başımda.

10 Ben, âşık-ı şeydâ,
Her kahra tahammülle severdim... O yaşımda
Sevmekteki te'sir ü teselliyi bilirdim.
Herkes gibi, hattâ

Ba'zan da sebepsizce olurdum müteellim...

15 Zerrîşte, bu ismiydi onun, sanki haberdâr
Mahfî kederimden,

Yaltaklanır, atlar, sürünür, okşatır, okşar;
Tatyîbime elbette o gün çâre bulurdu;

Lâkin üzerimden

20 Bir kerre o hüzn oldu mu zâil, kuruluçdu;

« Sâyemde bu neş'en! » demek ister gibi mağrur,

Mağrûr ü muhakkır,

Başlardı vefâsızlığa, ben âciz ü meshûr,

- Her türlü huzûzâtına, her keyfine tâbi';
25 Ba'zan mütehayyir,
Ba'zan mütehakkim; yine âciz, yine kaani':
En şüpheli bir meylini görsem inanırdım
Bîcâreliğimden;
Hep tırmalanır, tırmalanır, tırmalanırdım!
20 « Yaz aşkına dâir » dediniz... İşte misâli:
Sevdiklerimin ben
Hepsinde bu tınakları, hepsinde bu hâli,
Hepsinde bu hurçın kedi simâsım gördüm...
Bir ömr-i cahûmin bütûn ezvâkını sürdürdüm!

7. Dil-teng-i hasret: hasretin dar yürekliliği (hasetten doğma bir dar yüreklilik). 10. Şeyda: çılgın. 14. Müteallim: elemlî. 16. Mahfî: gizli. 18. Tatyib: gönlü hoş etme. 22. Muhakkır: tahkir eden, hor gören. 23. Meşhûr: büyülenmiş, ele geçirilmiş. 24. Huzûzât: hazlar. 25. Mütehayyir: şaşkın. 34. Ömr-i cahûm: cehennemî ömür. Ezvâk: zevkler.

SEN OLMASAN

Sen olmasan... seni bir lâhza görmesem yâhud,
Bilir misin ne olur?

Semâ, güneş ebeddiyen kapansa, belki vücûd
Bu leyl-i serd ile bir çâre-i teennüs arar.

5 Ve bulur;

Fakat o zulmete mümkün müdür alıştırmak
Bütün güneşle, semâlarla beslenen rûhu,
Bu rûh-i mecrûhu?...

Sen olmasan... seni bulmak hayâli olsa muhâl,
Yaşar mıyım dersin

Söner üfûlüne bir lâhza kaa'il olsa hayâl;
Kırlır senden ayrılınca nazar,
Ne hazîn

Gelir hayât o zaman hem vücûda, hem rûha!

15 Yaşar mıyız seni kaybetsek âh ben, kalbim,
Bu kalb-i muztaribim?..

Sen olmasan... bu samimî bir i'tirâf işte,
Sen olmasan yaşamam;

Seninle râbitamız hoş bir itilâf işte;

20 Fakat bu râbita hâlî mi rûhu ezmekten?..

Akşam

Gurûba karşı düşündüm sükûn içinde bunu :
Fenâ değil sevişip ağlamak, fakat heyhât,
Bükâya değse hayat!...

4. Leyl-i serd: soğuk gece. Çâre-i teennüs: alışkanlık çaresi. 11. Üfûl: kaybolma, batma (mecaz yoluyla: ölüm): 19. İt'ilâf: uyuşma, anlaşma. 24. Bük: ağlama.

BİRLİKTE

Birlikte açılmış iki zambak gibi hem-ser,
Birlikte geçirdik bütün eyyâm-ı şebâbı;
Birlikte, ne yaptıksa şu insanlığa benzer,
Birlikte, ne gördükse mukassî ve mûnevver...

5 Bir hâtıra yoktur o güzel günlere şâhid,
Bir hâtıra yoktur ki bugün mevc-i sehâbı
Arzeylemesin rûhuma her ân mütebâid
Bir lemha ki yalnız sana, yalnız sana âid,

10 Birlikte olursak yine bir parça gülümser
Ömrün, şu geçen ömrümün ikbal-i harâbı;
Tezkîr ile mâziyi, - gel ey hem-dem-i dilber! -
Birlikte okurduk, yine birlikte, beraber

Hatmeyleyelim, gel, şu gam-âlûde kitâbı!

1. Hem-ser: baş başa. 2. Eyyâm-ı şebâb: gençlik günleri. 4. Mukassî: kasvetli, sıkıcı. Mûnevver: aydınlık. 6. Mevc-i sehâb: bulut dalgası. 7. Mütebâid: uzaklaşan. 8. Lemba: bir defa bakma, parıltı. 10. İkbal-i harâb: harap saadet. 11. Tezkîr: andırma, yâd ettirme. Hem-dem-i dilber: güzel arkadaş. 13. Gam-âlûde: gama bulaşmış, gâmlı.

ÖMR-İ MUHAYYEL

Bir ömr-i muhayyel... hani gülbünler içinde
Bir kuşcağızın ömr-i bahârîsi kadar hoş;
Bir ömr-i muhayyel... hani göllerde, yeşil, boş
Göllerde o sâfiyyet-i vecd-âver içinde
5 Bir dalgacığın ömrü kadar zâil ü muğfel
Bir ömr-i muhayyel!

Yalnız ikimiz, bir de o: ma'bûde-i şî'rim;
Yalnız ikimiz, bir de onun zıll-i cenâhı;
Hâkîlere bahşeyliyerek hâk-i siyâhı
10 Düşunda beyaz bir bulutun göklere âzim.

Her sahn-i hakikatten uzak, herkese meçhûl;
Bir safvet-i ma'sumenin âğuş-i terinde,
Bir leyle-i aşkın mûteenni seherinde
Yalnız ikimiz sayd-ı hayâlet ile meşgul

15 Savtındaki eş'âr-ı pür-âheng ile mâli,
Şî'rimdeki elhân-ı mahabbetle nağamsâz,
Âh istiyorum, göklere âmâre-i pervâz,
Bir lâne-i âvârede bir ömr-i hayâlî...

20 Bir  mr-i hay l ... hani g lb nler içinde
Bir kuş      n ömr-i bah r si kadar hoş;
Bir  mr-i hay l ... hani göllerde, yeşil, boş
Göllerde, o s fiyyeti vecd- ver içinde.
Bir dalgac  n ömrü kadar z il   h l 
Bir  mr-i hay li!

1.  mr-i muhayyel: hayali ya ay  . G lb n: g l fidanı. 4. S fiyyet-i vecd- ver: vecde getirici saflık. 5. Z il   mu fel: yok olucu ve aldamacı. 8 Zill-ı cen h: kanadın gölgesi. 9 H k : toprağa mensup olan, insan. H k-i siy h: kara toprak. 10. D  : omuz.  zim: giden. 11. Sahn-i hakikat: hakikat sahnesi. 12.        ter: taze kucak. 13. Leyle-i a  : a   ge esi. M teenni: temkinli davranan, yavaş gelen. 14. Sayd-ı hay l t: hayaller avı. 15. Savtındaki e ' r-ı pür- heng ile m l : sesindeki çok ahenkli şiirlerle dolu. 16. Elh n-ı muhabbetle na ams z: sevgi na meleriyle  ten. 17.  m de-i perv z: uçmaya hazır. 18. L ne-i  v re: avare yuva. 23. Zail   h l : yok olucu ve boş.

BİR HİCRAN-I MUVAKKATTEN SONRA

Sâkin soruyordun bana: « Giryan ne demektir? »
« Giryan... Onu geç, anlamadım ben de! »

diyordum;

İnkâr ediyordum.

Dalgın, soruyordum sana: « Hicran ne demektir? »

5 « Hicran... Onu hiç bilmiyorum işte! » diyordun;

İsrar ediyordun.

İnkâr ile, ibhâm ile ma'nâ-yı hayâtı

Sevdâmızı bir vâha-i gaflette yaşattık,

Bâziçe-i âmâl ederek hep sademâtı

10 Bir mehd-i serâbîde çocuklar gibi yattık...

Yattık, uyuduk, sevdik, inandık, oyalandık;

Ufkun o derin sîne-i sâfındaki lerziş

Her gün bizi şefkatle kucaklardı; karanlık

Bir zâir-i mechûl idi... Hep nur ü nûvâziş!

15 Çâk etti, biz etbâk-ı tahayyüde uçarken,

Bir sadme-i bâliyle hakikat bu zılâli;

Öğretti hayât en acı bir ders ile birden

En giryeli hicrânı... Bütün fûzn-i leyâlî!

- Artık soramam ben sana: « Giryan ne demektir? »
20 « Giryan... Onu geç anlatamam ben » diyemezsin;
İsrar edemezsin;
Artık soramazsın bana: « Hicran ne demektir? »
Hicran mı, evet âh onu inkâr edebilsem,
« Bilmem! » diyebilsem!..

1. Giryan: ağlayan. 7. İbham: müphemleşme. 9. Bâziçe-i âmâl: emellerin
oyuncağı. Sademat: sadmeler, çırpımlar. 10. Mehd-i serâbî: serap beşiği.
12. Sine-i sâfındaki lerzîş: saf göğsündeki titreme. 14. Zâir-i meçhûl: meçhul
ziyaretçi. Nûr ü nüvâzîş: ışık ve okşama. 15-16. Bir hayal kurma tabakalarında
(katlarında) uçarken, hakikat, bir kanat çarpmasıyla bu gölgeleri parçaladı.
18. Giryе: ağlama. Hüzni-leyâl: gecelerin hüznü.

PERÎ-İ Şİ'RİME

Ba'zan sesinde öyle derin bir inilti var,
Bir hadşe var ki ruhumu karşında titretir;
Hindin zehirli goncelerinden nümûnedir
Ba'zan yanaklarındaki muhrik parıltılar.

5 Birlikte öyle tatlı zamanlar geçer ki rûh
İster seninle bir ebedî zevk-ı imtizâc;
Ba'zan fakat, – nedir bu felâketli ihtiyâc,
Bilmem! – eder hayâlîme hep zulmetin sünûh.

10 Günler geçer ki paslı bulutlarla kasvetin
Bir âhenin siper gibi örter semâmızı;
Ben ağlarım bu sıkletin altında, bir sızı
Tâ kalbimin içinde çukurlar açar, derin...

15 En ber-güzîde şi'ri fakat böyle bir zaman
İlhâm edersin; işte mükâfatı mihnetin bir zaman
Mısırın o şivekârına benzer ki tıynetin,
Öldürmedikçe, vaslını etmezdi râygân.

2. Hadşe: tımalama. 4. Muhrik: yakıcı. 6. İmtizâc: uyuşma, anlaşma.
8. Sünûh: hatıra gelme. 10. Âhenin: demirden. 13. Bergüzîde: seçilmiş. 15.
Mısır-ın o şivekârı: Kleopatra. 16. Râygân: karşılıksız bağışlama.

YEŞİL YURD

Bahâra benzetilir bir yeşil saadettir
Gülümsiyen ovanın vech-i pür-gubârında;
Köyün, uyur gibi, müstağrak-ı sükûnettir
Bütün hayâtı ufak bir çayın kenarında

- 5 Uzak yakın bütün âfâka neşreder safvet
Tabiatın o samimî tevekkül-i sâfı;
Şu yanda bir meşe - dalgın, vakur, pür-şefkat -
Kucaklıyor gibidir kollariyle etrâfı.

- 10 Bu köyde her gece birkaç dakika meks ederim
Olup hayâlîme pey-rev seyâhat eylerken
Dühûr-ı muzlimenin sîne-i melâlinde;

Ve bir dakikacık olsun sükût edip kederim
Yavaş yavaş duyarım, bir inilti hâlinde,
Kaval sadaları târ-ı alil-i şî'rimden.

Yaşadığı devrin ve muhitinin kötülüklerinden yüreği kan ağlayan Fikret, yakın arkadaşlarıyla birlikte, uzak bir ülkede bir inziva hayatına çekilmeyi çok kurmuştu. Bu olmayacak hayal peşinde yazdığı şiirlerinden biri de budur. 2. Vech-i pürgubâr: çok tozlu yüz. 3. Müstağrak-ı sükûnet: sükûnete dalmış. 6. Âfâk: ufuklar. 9. Meks: durma, dinlenme. 10. Pey-rev: birinin ardından giden, peşe takılan. 11. Dühûr-ı muzlimenin sîne-i melâlinde: karanlık zamanların hüznünlü göğsünde. 14. Târ-ı alil-i şî'r: şiirin hasta teli.

BİR MERSİYE

Hepsi, en bi-vefâ emellerden
En samimî tahayyölâta kadar,
Hepsi kalbimde şimdi bir medfen,
Bir penâh-ı sükûn ü hasret arar.

5 Hani aguş-i i'timadımda
Üç gün evvel gülen ümmîd-i lâtif?
O da mahvoldu; şimdi yâdımda
Kalan efsürde bir sehâb-ı kesîf

10 İşte en sonra sen de eksildin,
Sen de gittin; senin de arkandan
Ağladım, ağladım; fakat insan
Ağlamaktan da korkuyor... Miskin!

Ah sen, sen ki zîr-i bâlinde
Bir yeşil köy hayâtı saklardın;
15 Şi'rimin nuhbe-i meâlinde
Sen, bütûn safvetinle sen vardın.

Ne ser-âzâde ömr-i sâfidi
Geçecek gölgesinde çamlarının;
Sende kalmıştı münfail, kırgın,
20 Muztarip gönlümün son ümmîdi.

Sen de gittin; senin de arkandan
Ağladım, ağladım, harâb oldum...
Ne olurdu, günûde-i nisyan,
Geçebilseydi bî-emel bir ân,
25 Diyebilseydim: « Ooh, kurtuldum! »

Fikret, bu şiiri Hüseyin Kâzım ve Hüseyin Cahit'le beraber Manisa'nın bir köyüne yerleşip rahat bir hayat sürmek hususundaki tasavvurlarının suya düşmesi üzerine yazmıştır. 4. Penâh-ı sükûn ü hasret: sükûn ve hasret sığınağı. 8. Efsûrde bir sehâb-ı kesif: donuk bir koyu bulut. 13. Zîr-i bâl: kanadın altı. 15. Nuhbe-i meâl: anlamın iyisi, seçkini. 17. Serâzâde ömr-i sâfi: başıboş, saf yaşayış. 23. Günûde-i nisyan: unutma uykusuna dalmış.

MÂÎ DENİZ

Sâf ü râkid... hani akşamki tagayyûr, heyecan?

Bir çocuk rûhu kadar pûr-nisyan,

Bir çocuk ruhu kadar şimdi mûnevver, lekesiz,

Uyuyor mâi deniz,

5 Ben bütün bir gecelik cûşîş-i ahzânımla,

O hayâlât-ı perîşanımla

Müteşekki, lâim,

Karşıdan safvet-i mahmûrunu seyretmedeyim...

Yok, bulandırmasın âlûde-i zulmet bu nazar

10 Rûh-i ma'sûmunu ey mâi deniz;

Âh, lâkin ne zarar;

Ben bu gözlerle mûkedder, âciz,

Sana baktıkça teselli bulurum:

Mâi bir göz elem-i kalbime ağlar sanırım...

1. Râkid: durgun. Tagayyûr: başkalaşma, değişme. 2. Pûr-nisyan: çok unutucu. 5. Cûşîş-i ahzân: hüznlerin coşkunluğu. 7. Müteşekki, lâim: şikâyet eden, kınayan. 9. Âlûde-i zulmet: karanlığa bulanmış.

HALÛK'UN BAYRAMI

Baban diyor ki: « Meserret çocukların, yalnız
Çocukların payıdır! Ey güzel çocuk, dinle;
Fakat sevincinle
Neler düşündürüyorsun, bilir misin?..

Babasız,

- 5 Ümitsiz... ne kadar yavrucakların şimdi
Siyâh-ı mâteme benzer terâne-i îdi!

Çıkar o sūsleri artık sevindiğin yetişir;
Çıkar, biraz da şu öksüz giyinsin, eğlensin;
Biraz güzellensin

- 10 Şu rû-yi zerd-i sefâlet... Evet, meserrettir
Çocukların payı; lâkin senin sevincinle,
Sevinmiyor şu yetim, ağlıyor... Halûk, dinle »!

6. Siyâh-ı matem: maîem haykırışları. Terâne-i îd: bayram şarkısı.

10. Rû-yi zerd-i sefâlet: sefaletin sarı yüzü.

YARIN

- Çalış, çalış ki yarın belkiistirâhât için
 Bir istifâde edersin bugünkü sa'yinden...
 Bir istifâde.. yarın... belki... Ben bu elfâzın
 Tazammûn ettiği va'd-i baîde aldanarak
- 5 Bugünkü zevkimi bir muhtemel saâdet için
 Tutup harâb edecek, sonra bir çocukcağının
 Eliyle kırdığı kıymetli bir oyuncağına
 Tahassür etmesi tarzında girye-bâr olacak
 Kadar bebek değilim; nûsha-i hayâtın ben
- 10 Bugün önümde açılmış duran şu yaprağına
 Bugünkü ömrünü kaydetmek isterim; ferdâ.
 O bir cenin ki bugünden tevellüd eyliyemez.
 Nasıl şu hâlimi âtiye eylerim ki fedâ
 Geçen şûûn-ı hayâtım teceddüd eyliyemez?..
- 15 O gün derince düşünmüş, fenâ yorulmuştum.
 Ve: Böyle boş yere koşturmadansa efkârı
 Bütün hakaayıkıa pâ-mâl edip atâletime
 « Biraz râhata baksam! » demiş, bu safsatadan
 Başım döner gibi olmuştu, sanki sarhoştum;
- 20 Sıcak da ayrıca te'sir edip rehâvetime
 Bulunduğum yere hîtâb düşmek üzre idim
 Ki cevfi-gûşuma, pûr-neş'e başka bir odadan
 Gelip döküldü Halûk'un sadâ-yi bîdârı...
 – Hayır, melek çocuğum, hep yalandı, söyledüğim,

- 25 Benim olanca huzûrum, sürûrüm, işte fedâ,
Çocukça, nazlı kûçük bir dakika şevkin için;
Büyûr gözûmde seninle hakikat-i ferdâ;
Bugün çalışmalıyım ben yarınki zevkin için.

3. Elfâz: sözler. 4. Baîd: uzak, 8. Tahassür etmek: hasret çekmek. Giryabar: ağlayışlı. 11. Ferdâ: yarın. 12. Tevellüd eylemek: doğmak. 14. Şûun: olaylar. 17. Pâmal etmek: ayaklar altına almak. 22. Cevf-i gûş: kulak boşluğu. 23. Bîdâr: uyanık 25. Sürur: sevinç.

SABAH EZANINDA

Allahū ekber... Allahū ekber...
Bir samt-ı ulvî: gûyâ tabîat
Hâmuş hâmuş eyler ibâdet.

5 Allahū ekber... Allahū ekber...
Bir samt-ı nâlân, gûyâ avâlim
Pinhân ü peyda, nevvâr ü muzlim,
Etmekte zikr-i Hallâk-ı dâim,

10 Allahū ekber... Allahū ekber...
Bir samt-ı ulvî kalb-i tabîat,
Bir samt-ı nâlân, rûh-i akâlim
Etmekte zikr-i Hallâk-ı dâim,
Etmekte ra'şan ra'şan ibâdet.

2. Samt-ı ulvî: yüce sessizlik. Hâmûş: susmuş. 5. Samt-ı nâlân: inleyen sessizlik. Âvâlim: âlemler. 6. Pinhân ü peydâ: gözlenen ve ortaya çıkan. Nevvâr ü muzlim: ıııklı ve karanlık. 7. Etmekte zikr-i Hallâk-ı dâim: ebedî Tanrı'yı anmada. 10. Ruh-i avalim: âlemlerin ruhu. 12. Ra'şan: titrek.

KILIÇ

Çekiç altında muhakkar ezilir günlerce
Bir çelik parçası bir tûg-i mehîb olmak için;
Sora yatmakta geçer ömrü niyâmında bütün
Ne hazin işkence!

5 O çelik parçası bir gün bir ehemmiyet alır;
Koca bir kavmin olur hâris-i istiklâli;
Koca bir memleketin ırzı, hayâtı, mâli
Ona vâbeste kalır.

10 O zaman, ey ebedî mahmi-i şân-ı akvâm,
O zaman sen yed-i kahlâr-i hamiiyyette ayân
Olarak ehl-i teaddîye verirsin husrân;
O zaman en nâkâm.

Kalbe şevkinle gelir neş'eli bir hiss-i felâh;
Sana baktıkça fahûrâne parıldar gözler
15 Sana ey seyf-i mücellâ, sana ey berk-i zafer.
Sana ey şanlı silâh!

1-5. Bir çelik parçası heybetli bir kılıç olmak için çekiç altında günlerce hakaretle ezilir, sonra bütün ömrü kınında yatmakla geçer, ne hazin işkence: o çelik parçası bir gün bir ehemmiyet alır; 6-10. Koca bir kavmin istiklalinin koruyucu olur, koca bir memleketin ırzı; hayâtı, mâli ona bağlı kalır. O zaman, ey kavimlerin şanının ebedî koruyucusu, o zaman sen hamiiyetin kahredici elinde görünerek; 11-15. Düşmanı hüsrana uğrattırır; o zaman en talihsiz (muradına ermemiş) kalbe senin şevkinle neşeli bir kurtuluş hissi gelir, gözler sana bakıkça övünerek parıldar, ey parlak kılıç, sana, ey zafer şimşegi sana; 16. Ey şanlı silâh sana!

KAHKAHA-İ YE'S

Bâd-ı nâlân-ı hazan giryeli ısıklarla
Ötüyor çarpınarak camlara hırçın hırçın;

O tekaazâ-yı hurûşanla, o çığlıklarla.
Dalgalar bir canavar sanki kudurmuş, çılgın...

5 Başka ses yok, bütûn eb'âd-ı sükûn-perver-i leyi
Hep onun aks-i hurûşiyle garîk-ı vâveyl:

Hep karanlık... Bu telâtümgeh-i bârân ü zalâm
Ediyor kalbe karanlık, acı şeyler ilhâm;

10 Sanki dünya batacak, sanki kıyâmet... heyhât:
Böyle hep korkulu rû'yâ doludur hâb-ı hayât!

Sonra bir mevc-i tebessûm, ufacık bir lemeân
Ettirir leyle-i rûhumda seherler galeyân...

- Çarpın, ey bâd-ı hazan camlara, hırçın hırçın,
Bir hakaaretili sükût işte hep ıslıklarına;
15 Kudur, ey lücce-i zulmet, mütehevvir, çılgın.
Gülerim kahkaha-i ye's ile çığlıklarına!

Bu şiirinde de Fikret, istibdat idaresinin korkunç baskısına karşı duyduğu nefreti kapalı ve kinayeli bir şekilde anlatmıştır. 1-5. Sonbaharın inleyen rüzgân ağlamalı ıslıklarla camlara hırçın hırçın çarpınarak ötüyor, dalgalar, gürüldeyen zorlama ile, çığlıklarla sanki kudurmuş ve çılgın bir canavar. Başka ses yok, gecenin sessizliği besleyen boyutlan, 5-10. Hep onun bağırışının aksi ile feryada boğulmuş; hep karanlık... Bu yağmurların ve karanlıkların çarpışma yeri kalbe karanlık, acı şeyler ilham ediyor; sanki dünya batacak, sanki koyamet... Heyhat, hayat uykusu hep böyle korkulu rüya doludur. 11-15. Sonra, bir gülümseme dalgası, ufacık bir parıltı ruhumun gecesinde şehirler coşturur... Ey sonbahar rüzgân, camlara hırçın hırçın çarp, işte bütün ıslıklarına hakaretili bir susuş: ey karanlığın engin suyu, öfkeli, çılgın, kudur, 16. Çığlıklarına yeis kahkahasıyla gülerim!

PARA VE HAYAT

« Bu çok güzel, bakınız; çok güzel, bu çok zengin... »

Ve, bir bebek gibi, sırtında süslü bir pelerin

Ağır ağır dönüyor karşınızda, size bakıyor,

Beğendinizse güzel, yoksa hiç sıkılmıyarak

5 « Hayır, fena! » diye reddeyliyorsunuz... Bir hak:

Bu hak sizin kesenizden parıl parıl akıyor!

Parıl, parıl... Biz her hakkı bahşeden bu deni,

Bu müfteris, bu mülevves parıltı!... İşte ganî,

Fakir, ona, herkes, onun şeâmetle

10 Tasadduk ettiği ikbâle müftekir, müştâk.

Zavallı kız, seni karşımda döndürün de o bak:

O, hep o, hep o mülevves, o müfteris kitle!

7. Denî: bayağı, alçak. 8. Müfteris: yırtıcı. Mülevves: kirli, lekeli.
Gani: zengin. 10. Müftekir: muhtaç.

HEYKEL-İ SA'Y

Şevâhikten kopan bir hande-i şârikle zulmetler
Perişan bir bulut halinde titrerken bevâdîde,
Derin gurrende aks-i savletiyle ra'd-i hevl-âver
Kımıldar bir siyâh ejder gibi âğuş-i vâdide,

- 5 Bütün âfâkı istiâb eden boşlukta nâliş-zen
Hayâletler gezer, hep birbirinden har ü müsteskal
Bu mûhiş, müfteris hengâme-i zulmette bir heykel
Bakar lâ-kayd ü ulvî, bir sütun-i âhen üstünden,
Sükûn ey ra'd ü berk, ey sarsar-ı hırş ü emel, ey şân!
10 Bütün ebnâ-yi hilkat en mutanîtan bir mezelletle
Bulurken her küçük nefhanda bu matem veya bir sûr.

Şu ulvî bîhâb ü râhat işte gayz-efşân

Durur karşında, – her şeyden uzak, her

neş'eden mechur,–

Eğilmek bilmiyen bir cebhe-i mağrur-i san'atle!

1

–

1-5. Şahikalardan (doruklardan) kopan parlak bir gülüşle karanlıklar perişan bir bulut halinde çöllerde titrerken, derin homurtulu saldırışının aksiyile korkunç yıldırım bir kara ejder gibi vadinin kucağında titrer. Bütün ufukları içine alan boşlukta sızlanan, 6-10. Hayaletler gezer, hep birbirlerinden hor ve istiskale uğramış; bu ürkütücü, yırtıcı karanlık hengâmesi içinde bir heykel, demir bir sütunun üstünde, kayıtsız ve ulvî, bakar. Ey yıldırımla şimşek, ey hırs ve emel kasırgası, ey şan, sükûn bulun! Yaradılışın bütün çocukları, 11-14. En tantanalı bir alçalmayla senin her küçük soluğunda bir matem veya şenlik bulurken, uyku ve rahat yüzü görmeyen şu çalışkan adam işte - her şeyden uzak, her neşeden mahrum- eğilmek bilmeyen mağrur bir sanat yüzü ile öfke saçarak karşında durur.

HAYAT

Bugün hayâtı müselsel bir ihtiyâc-ı siyâh,
Bugün saadeti gaafil bir iştîyak-ı tebah,
Bugün teneffüsü yorgun, kadîd bir sürü « âh! »
Olan bu cemi'yyet;

- 5 Bugün zehirlerinin ka'r-i neş'esinde yüzen,
Bugün doğan çocuğundan terâne beklerken
Figan duyan beşerriyyet, bu nuhbe-i hilkat,
Nedir bilir misin, oğlum?... Önünde hârelenen
10 Şu mâi safhaya bak; şimdi ansızın seni ben
Tutup da fırlatıversem onun derinliğine,
Düşün biraz ne olur?... Korku bilmesen de, yine
Tahammül eyliyemez çırpınırsın, ağlarsın;
Zavalılı kollarının hükmü yok ki kurtarsın!
O mâi şey seni yuttukça haykırır, bağırır.
15 Fakat halâs olamazsın; omuzlarından ağır,
haşîn, demir iki el muttasıl itip zedeler;
Ve çare yok ineceksin... Bu işte ömr-i beşer.

Hayır, bu zehrime sen vâris olma, evlâdım
Yarın, ümid ediyorlar ki, bir genişçe 'adım,
20 Bir atlayış, – ne diyorlardı pek de anlamadım –
Hayâtı kurtaracak:
Beşer, bu şimdi muazzeb sürüklenen meflûç,
Adım adım edecek zirve-i halâsa urûc...
İnan, Halûk, ezelî bir şifâdır aldanmak!

– Haziran, 1317 –

1. Müselsel: zincirleme. 2. İştîyâk-ı tebah: mahvolma arzusu. 5. Ka'r-ı neşe: neşenin dibi. 7. Nuhbe-i hilkat: yaratılışın seçkini (en seçkin yaratık). 18. Vâris: mirasçı. 22. Muazzeb: azaplı, azap içinde olan. Meflûç: inmeli, kötürüm. 23. Edecek zirve-i halâsa urûç: kurtuluş doruğuna yükselecek.

İZLER

– Hürriyet yolunda –

Yürürdüm biraz güç, biraz bî- huzûr
Dikenlik, çetin, taşlı bir sâhadan;
Önüm bir yokuş, hep çakıl, hep diken,
Yürürdüm fakat ben muannid, sabûr.

5 Bu yol böyle sâ'iddi bir minbere:
Cevânib mehâbetli bir makbere,
Fezâsında al bir güneş mübtesimdi...

10 Mübeşşer adımlarla ettim mürûr
Demin muztarib geçtiğim sâhadan;
Yolum aynı şey; hep çakıl, hep diken;
Yürürdüm fakat ben mübeşşer, vakur,

Geçerdim basıp birtakım izlere;
Eğildim biraz dikkat ettim yere!
O izler benim, hep benim izlerimdi.

– 21 Şubat 1317 –

Fikret, bu şiirini, evinden Robert Kolej'e gidip gelirken yalnız kendi ayaklarının açtığı izlerden ilham alarak yazdı. Robert Kolej'i, Batı'nın bir timsali gibi görüyor, oraya giden izlere bakarak sevinirken, kendinden başka giden olmadığını anlayarak hüzünleniyor. 4. Muannid: inatçı. Sabûr: sabırlı. 5. Sâid: yükselen. 6. Cevânip: yollar, etraf. 7. Mübtesim : gülümseyen. 8. Mübeşşer: müjdelanmış.

SABAH OLURSA

Bu memlekette de bir gün sabah olursa, Halûk,
 Eğer bu memleketin sislenen şu nâsiye-i
 Mukadderatı kavî bir elin kavî, muhyî
 Bir ihtizâz-ı temasiyle silkinip şu donuk,
 5 Şu paslı çehre-i millet biraz gülerse...

– O gün

Ben ölmemiş bile olsam, hayâta pek ölgün
 Bir irtibâtım olur şüphesiz; – o gün benden
 Ümîdi kes, beni kötrüm ve boş muhitimde
 Merâretimle unut; çünkü leng ü pejmürde
 10 Nazarlarım seni mâziye çekmek ister; sen
 Bütün hüviyyet ü uzviyyetine âtîsin;
 Terennüm eyliyor el'an kulaklarımda sesin!

Evet, sabâh olacaktır, sabâh olur, geceler
 Tulû-i haşre kadar sürmez; âkıbet bu semâ,
 15 Bu mâi gök size bir gün acır; melûl olma,
 Hayâta neş'e güneştir, melâl içinde beşer
 Çürür bizim gibi... Siz, ey fezâ-yı ferdânın
 Küçük güneşleri, artık birer birer uyanın!
 Ufukların ebedî iştiyâkı var nûra.

- 20 Tenevvür... Asrımızın işte rûh-i âmâli;
 Silin bulutları, silkin zilâl-i ehvâli,
 Zîya içinde koşun, bir halâs-i meşkûra.
 Ümidimiz bu; ölürsek biz, yaşar mutlak
 Vatan sizinle şu zindan karanlığından uzak!

– 8 Eylül, 1321 –

2 - 3. Nâsiye-i mukadderat: mukadderatın alm, alın yazısı. 2. Muhyî: diriltlen, canlandıran. 9. Merâret: acılık. Leng: âksak, topal. 14. Tulû-i haşr: kıyametin doğması. 17. Fezâ'yi ferdâ: yarının gök boşluğu. 20. Tenevvür: aydınlanma. Rûh-i âmâl: emellerin ruhu. 21. Zılâl-i ehvâl: korkuların gölgeleri. 23. Halâs-ı meşkûr: beğenilen (şükredilen) kurtuluş.

MÂZİ... ÂTİ

Mâzi... O şimdi gölge iken şimdi zihayât
 Bir cism olan; o şimdi ölen, şimdi canlanan
 Mevcûd; evet, o dalga, o girdâb-ı hâtırât
 İnsân için nedir?.. Evet, insan ki doğmadan
 5 Ölmekle uğraşır ve bu takdîre katlanır,
 Mâzide bir teayyünü hâiz midir? Hayır.

Ölmek hayâtü tâzelemektir, biz ölmesek
 Efkâr ölür; hayat-ı beşer şahs-ı fikretin
 Bir cümle-i tekâmülû... Her fikr-i müşterek
 10 Bir sadmedir, onunla kımıldar bu hey'etin
 Zerrât-ı bî-nihâyesi, zerrât-ı nâimi;
 Kevmin, hulâsa, fikr-i eşerdir munazzımı.

.....

Mâzi, o bir muallim, o bir pîr, o bir peder
 Hâlin tutup sinirli elinden, ağır sabûr,
 15 Âtiye doğru yedmeli... Âtî, o pür-seher
 Bir üfk-ı muhtecib ki füyûzâta mehdi nûr.
 Efkâr için sipihr-i teali bilinmeli;
 Âti çıkınca ortaya mâzi silinmeli!

– 18 Kânunuevvel, 1322 –

5. Takdir: her şeyin nasıl olacağına, daha yaratılmadan önce, bir levhaya Tanrı tarafından yazılması. 6. Taayyün: meydana çıkma, belirme. 8. Fikret: düşünce. 11. Zerrât-ı bî-nihaye: sonsuz zerreler. Zerrât-ı nâim: uyuyan zerreler. 12. Kevn: olma, varlık. Munazzım: tanzim eden, düzenleyen. 14. Sabûr: sabırlı. 16. Bir üfk-i muhtecib ki, füyûzâta mehd-i nûr: terakkilerin ışığının doğduğu örtülü (gizli) bir ufuk. 17. Sipihr-i teâlî: yükselme göğü.

CEVAB

– Cenap'ın bir mektubuna –

« Bâri oldun mu, bâri sen mes'ûd?
Diye sordun, nazarlarında « Hayır,
Olamazsın! » diyen fûtûr-âlûd
Bir tebessûmle... Bence lâyıktır

5 Olamazsak ne sen ne ben mes'ûd!
Ne diyordun bak; âdem evlâdı
Canlı bir cife, bir yûrûr pıhtı.
Salya, yâhud yalan kusan bir ağız;
Bir taazzuv ki kan, ırın yalnız

10 Kocaman bir karın, küçük bir baş;
Az düşün, çok ye, dâimâ uğraş!

Kalbi ümmid ü hırsa çâh-i şüûn:
Hırsı, ümmîdi at, mazîka-i hûn.

15 Beyni bir muztarib cihâz-ı asab;
Onu kaldır, kalan çürük bir kab.

Bir sinir pençesinde her meyli;
Her gülüş bir teşennüc-i adalî.

Zillet, üstünde bir cilâ-yı gurûr,
Dâimâ aç bir ihtiyâc-ı akur,

Dâimâ kirli, kirlenen bir el;
Dâimâ alçak, alçalan bir emel;

Dâimâ zorlıyan, kıran, deviren,
Mahveden... Sonra mahvolan bir ten.

25 Böyle bir zehre karşı sen: « Mes'ûd
Olabilirdim. » desen de hulyâdır,
Olamazsın; o pek zılâl-âlûd
Bir tevehhüm ki ayn-ı rüyâdır...
Olmaz anlıyan, gören mesûd!

– 7 Kânunusani, 1321 –

3. Fûtur-âlûd: fûtur dolu, ümitsiz, yeisli. 9. Taazzur: beden haline giriş.
12. Câh-i şûûn: olayların kuyusu. 13. Mazika-i hûn: kanın sıkışmış olduğu
yer, kan pıhtısı. 14. Cihâz-ı asab: sinir cihazı. 17. Teşennûc-i adalî: adalenin
(kasların) kasılması. 19. İhtiyâc-ı akur: kudurmuş ihtiyaç. 26. Zılâl-âlûd: gölgeli,
karanlığa boğulmuş. 27. Tevehhüm: vehimlenme, boş düşünceler kurma.

HEMŞİREM İÇİN

– Nineme –

- Biz çocuktuk, seni defneylediler
Bi-vefa kumlara bî-kayd eller.
O zamandan beri, müşâtâk ü zebûn,
Ne zaman kibleye dönsem dil-hûn.
5 Seni bir mahfede pûyan görürüm;
Sonra kumlarda perişan görürüm.
Bir diken belki delîl-i kabrın,
Develer belki ziyaretçilerin;
Kim bilir, belki de, pâ-mâl-i gubâr,
10 Ne diken var, ne ziyâret, ne mezâr;
Ne de sen... Bense bugün derdimle
Seni inletmeğe geldim, dinle,
Dinle her nerde isen, her ne isen;
Tozbulut, rûh, melek, taş, ya diken;
15 Bunların hepsini giryân edecek
Bir cinâyet ki... Cinâyet, gerçek!
Bir cinâyet ki kavânîn, edyân
Koymamış ismini; lâkin vicdân.
O büyük hâkîm, o kaanûn-i mübîn
20 Veriyor hükmünü; lâ'net, nefrin!
Bu lâ'netiyle fakat muztarib mi vicdânın?
Sorun fazileti tahkîr eden esâfilden
Sorun tabîatı terzil eden erâzilden;
Bu lâ'netiyle, evet, muztarib mi vicdânın?

- 25 Sorun şu ismetli tesmîm eden o kaatilden.
 Zavallı kardeşim! İnsan tasavvur ettikçe
 Sonunda toprak olan ser-güzeşt-i mü'limini,
 Şu on sekiz senelik dehşet-i mezâhimini,
 Tahammül etmiyor... Artık bu böyle gittikçe
- 30 İçim zehirlenecek yâd edip mekârimini.
 Koşardı pîş-i mehâsinde dâimâ hevesin,
 Küçüklüğünde henüz mâil-i fezâildin,
 Ūlûvv-ı kalbe, ulûvv-i hayâle nâildin...
 En ibtidâ bana telkin-i şi'r eden sensin;
- 35 Çocukluğunla beraber zarif ü âkıldın.
 Zarif âkıl idin, düşmesen bu âileye
 Kalırdı belki kadınlıkta bir büyük yâdın.
 Yaşardı belki onun gölgesinde ahfâdın.
 Sen inmedin, seni indirdiler mezbeleye;
- 40 Sen ölmedin, seni öldürdüler, zavallı kadın!
 Öldürdüler... Bu hem de bugün, şimdi olmadı;
 Çoktan gömüldü hûsn-i şebâbın, zerâfetin,
 Kalbin kadınlığın, şerefın, istirahatın,
 Bir an dideklemekten o hâin yorulmalı,
- 45 Bütün çamurlu tırnağı altında gılgatin!
 Tırnak, çamur, tokat... Bu senin kısmetin değil
 Ey ismet-i mübâreke, ey hûsn-i zî-hicâb,
 Ey hande-i tulû-ı hayâ, bîkr-i gül-nikaab...
 Tırnak, çamur, tokat... Sonu bir ömri mübtehil;
- 50 Tırnak, çamur, tokat... Sonu mahv-ı ebed türâb!
 Elbet değil nasibi mezellet kadınlığın
 Elbet değil melekliğin ümmîdi zulm ü şer,

- Elbet sefil olursa kadın alçalır beşer,
Lâkin bugün hep onlara aid yığın yığın
55 Endişeler, kederler, eziyetler, iğneler!
Bıçare kardeşim, ezilip bittin öyle mi?
En sonra ezdiler seni, öldürdüler seni.
Ben yıkmak istedim yapılrken bu medfeni.
Lâkin hatâ bırakmadı; muzlim, cehennemî
60 Bir kuvvetin elinde müzehher fakat denî
Bir kabr olan muhitine gördüm nüzûlünü;
Cebri, sürüklenir gibi indin adım adım!
Arkanda ben bu hâle, bilirler, çok ağladım
Kaldındı bir ufûkta ki hattâ üfûlünü
65 Islak nazarımla uzaktan selâmladım.
Bilmem ki şimdi hangi tecelline ağlasak
Bir tâze mahv olup gidivermek, bu bir keder;
Mahv olmanın sebepleri hep ayrı darbeler;
Lâkin bu tâzenin ebedî aşka müstahak
70 Bir kalb iken ezilmesi... Mahv olmadan beter?
Ba'zan felaketin de olurmuş hayırlısı;
Kurtuldun işte lâhzada bin kerre ölmeden,
Öldürdüler fakat... Beni yalnız bu titreten;
Ölmek değil, bu öldürüş en kahırlısı;
75 Çektiklerinle muztaribim en ziyâde ben!
Nâminla, ey vücûdünü tezlîl edeh sefîl,
Kaldır taşından olsün o jeng-i hacâleti;
Gölgen karartacak bu cebîn-i şهادeti...
Ey karha-i hayâtı olan mel'anet, çekil,

- 80 Toprakta bâri inlemesin rûh-i ismeti!
 Siz toplanın başında bu na'ş-i mükerrermin,
 Siz, ey kadınlığın ebedî iştikâları.
 Ey za'f ü zilletin mütevahhiş bükâları:
 Siz toplanın ve ağlaşalım... Siz, bu mâtemin
- 85 En doğru, en yakın, en asîl âşinâları!

- 17 Teşrinievvel, 1318 -

Fikret bu şiirinde, genç yaşında ölen kız kardeşinin, kocası ve onun ailesi elinden neler çekmiş olduğunu anlatarak, o zamanki mazlum ve arkasız kadınların savunmasını yapar. 2. Bî-vefâ: vefasız. Bî-kayd: kayıtsız. 3. Müştâk ü zebûn: arzulu ve zayıf. 4. Dilhum: yüreği paralanmış. 5. Mahfet: deve üstüne konan üstü örtülü oturulacak yer. Pûvan: seğirten, giden. 7. Def'ül-i kabr: mezarın işareti. 9. Pâ-mâl-i gubâr: tozların altında. 15. Gıryan: ağlayan. 17. Kavânîn: kanunlar. Edyân: dinler. 19. Kaanûn-i mübîn: aşikâr kanun. 20. Nefrin: lanet, beddua. 22. Esâfil: sefiller. 23. Terzil: rezil etme. Erâzil: reziller. 25. Tesmim: zehirleme. 27. Sergüzeşt-i mü'lim: elem verici sergüzeşt. 28. Dehşet-i mezâhim: zahmetlerin dehşeti. 30. Mekârim: iyi ahlaklar. 31. Pîş-i mehâsinde: güzelliklerin peşinde. 32. Mâil-i fezâil: faziletlere meyleden. 33. Ulûvv-i kalb: kalp yüksekliği. 35. Âkıl: akıllı. 38. Ahfâd: torunlar. 39. Mezbele: süprüntülük, çöplük. 42. Hüs-n-i sebâb: gençlik güzelliği. 45. Gılat: kalabalık. 47. İsmet-i mübareke: mübarek masumluk. Hüs-n-i zî-hicâb: utangaç güzellik. 48. Hande-i tulû-i hayâ: utanmaktan doğan gülüş. Bîkr-i gül-nikaab: gül peçeli bâkirlilik. 49. Ömr-i mübtehil: Tann'ya yalvaran ömür. 50. Mahv-i ebed: ebedî mahvolma. Tûrâb: toprak. 51. Mezellet: alçaklık, horluk. 52. Şer: kötülük. 60. Müzehher: çiçekli. Denî: alçak. 61. Nüzûl: iniş. 66. Tecellî: görünme; alın yazısı, kismet, kader. 77. Jeng-i hacâlet: utanç pası, utanç kiri. 78. Cebîn-i şehâdet: şehitliğin alnı, şehidin alnı. 79. Karha-i hayat: hayat yarası. 81. Na'ş-i mükerrrem: ulaştırılmış ceset. 82. İştikâ: şikâyet etme. 83. Mütevahhis bükâ: korkak ağlama.

sıs

– 18 Şubat, 1317 –

- Sarmış yine âfâkını bir dûd-i muannid,
Bir zulmet-i beyzâ ki peyapey mütezâyid.
Tazyîkının altında silinmiş gibi eşbâh
Bir tozlu kesâfetten ibâret bütün elvâh;
5 Bir tozlu ve heybetli kesâfet ki nazarlar
Dikkatle nüfûz eyliyemez gavrine, korkar!
Lâkin sana lâyık bu derin sût-re-i muzlim,
Lâyık bu tesettûr sana, ey sahn-i mezâlim,
Ey sahn-i mezâlim... Evet, ey sahne-i garrâ,
10 Ey sahne-i zî-şa'saa-i hâile pîrâ!
Ey şa'saanın, kevkebenin mehdi, mezârı;
Şarkın ezeli hâkime-i cazibedarı:
Ey kanlı muhabbetleri bî-lerziş-i nefret
Perverde eden sîne-i meshûf-i sefâhet;
15 Ey Marmara'nın mâi der-âgûşu içinde
Ölmüş gibi dalgın uyuyan tûde-i zinde;
Ey köhne Bizans, ey koca fertût-i musahhir,
Ey bin kocadan arta kalan bîve-i bâkir,
Hüsnünde henüz tâzeliğin sihri hüveydâ,
20 Hâlâ titirer üstüne enzâr-i temâşa.
Hâricden, uzaktan açılan gözlere süzgün
Çeşmân-ı kebâdunla ne mûnis görünürsün!
Mûnis fakat en kirli kadınlar gibi mûnis.

- 25 Üstünde coşan giryelerin hepsine bî-his.
 Te'sis olunurken daha , bir dest-i hıyânet
 Bûnyânına katmış gibi zehr-âbe-i lânet!
 Hep levs-i riyâ dalgaları zerrelerinde,
 Bir zerre-i safvet bulamazsın içerisinde.
 Hep levs-i riyâ, levs-i hased levs-i teneffu'-
 30 Yalnız bu... ve yalnız bunun ümmîd-i tereffu'-
 Milyonla barındırdığın ecsâd arasından
 Kaç nâsiye vardır çıkacak pâk ü dırâhşan?
 Örtün, evet, ey hâile... Örtün, evet, ey şehir;
 Örtün ve müebbed uyu, ey fâcîre-i dehr!..
 35 Ey debdebeler, tantanalar, şanlı alaylar;
 Kaatil kuleler, kal'alı zindanlı saraylar,
 Et dahme-i marsus-i havâtır, ulu mâ'bed;
 Ey girre sütunlar ki birer dîv-i mukayyed.
 Mâzileri atilere nakletmeye me'mur:
 40 Ey dişleri düşmüş, sırttan kaafîle-i sûr,
 Ey kubbeler, ey şanlı mebâni-i mûnâcât;
 Ey doğruluğun mahmil-i ezhâr minarât;
 Ey sakfı çökük medreseler, mahkemecikler;
 Ey Servilerin zıll-i siyahında birer yer
 45 Te'min edebilmiş nice bin sâil-i sâbir;
 « Geçmişlere rahmet! » diyen elvâh-ı mekaabir,
 Ey türbeler, ey her biri pür-velvele bir yâd
 İkaaz ederek sâmit ü sâkin yatan ecdâd;
 Ey ma'reke-i tîn ü gubâr eski sokaklar,

- 50 Ey her açılan rahnesi bir vak'a sayıklar
Virâneler, ey mekmen-i pür-hâb-ı eşirrâ;
Ey kapkara damlarla birer mâtem-i ber-pâ
Temsil eden âsûde ve fersûde mesâkin;
Ey her biri bir leyleğe; bir çaylağa mavtın
- 55 Gam-dîde ocaklar ki merâretle somurtmuş.
Yıllarca zamandan beri tûtmek ne... unutmuş;
Ey mi'delerin zehr-i tekaazâsı önünde
Her zilleti bel'eyliyen efvâh-ı kadîde;
Ey fazl-ı tabiatle en âmâde ve mûn'im
- 60 Bir fîrta makrûn iken, aç, âtıl ü âkım.
Her ni'meti, her fazlı, hep eshâb-ı rehâyı
Gökten dilenen zûll-i tevekkûl ki... mûrâyî!
Ey savt-ı kilâb, ey şeref-i nutk ile mûmtaz
İnsanda şu nankörlüğe tel'in eden âvâz;
- 65 Ey girye-i bî-fâide, ey hande-i zehrin,
Ey nâtika-i acz ü elem, nazra-i nefrin;
Ey cevî-i esatîre düşen hâtıra; nâmûs;
Ey kible-i ikbâle çıkan yol; reh-i pâ-bûs;
Ey havf-ı müsellâh, ki hasârâtına râci,
- 70 Öksüz dul ağızlardaki her şekve-i tâli';
Ey şahsa masûniyyet ü hürriyyete makrûn
Bir hakk-ı teneffûs veren efsâne-i kaanûn
Ey va'd-i mahâl, ey ebedî kizb-i muhakkak,
Ey mahkemelerden mütemâdî sürülen hak;
- 75 Ey savlet-i evhâm ile bî-tâb-ı tahassûs
Vicdanlara temdid edilen gûş-ı tecessûs;

- Ey bîm-i tecessûsle kilitlenmiş ağızlar,
Ey gayret-i milliye ki mebguz ü muhakkar;
Ey seyf ü kalem, ey iki mahkûm-i siyâsî;
80 Ey behre-i fazl ü edeb, ey çehre-i mensî;

Ey bâr-ı hazerde iki kat gezmeğe me'lûf
Eşrâf ü tevâbi', koca bir unsur-i ma'ruf;
Ey re's-i fûrûbûrde, ki akpak, fakat iğrenç;
Ey taze kadın, ey onu ta'kibe koşan genç,
85 Ey mâder-i hicran-zede, ey hemser-i muğber;

Ey kimsesiz âvâre çocuklar... Hele sizler,
Hele sizler...

Örtün, evet, ey hâile... Örtün, evet, ey şehir;
Örtün ve müebbed uyu, ey fâcîre-i dehr!...

Fikret, bu şiirinde Boğaz'ın sisli bir sabahından aldığı ilhamla devrinin İstanbul'unu kötüler. Yedi yıl sonra Meşrutîyet'in ilanının ertesi günü yazdığı "dönüş" kısmında ise sözlerini geri alır, kötüleyişinin şehre değil, devre karşı olduğunu söyler.

1 - 5. Ufuklarını yine inatçı bir duman sarmış, bir beyaz karanlık ki, gittikçe çoğalan tazyikinin altında cisimler silinmiş gibidir, bütûn levhalar tozlu bir kesafetten ibarettir, bir tozlu ve heybetli kesafet ki bakışlar.

6 - 10. Dikkatle dibine işleyemez, korkar! Ey zulûmler sahnesi: lakin bu derin karanlık örtü sana layık, bu örtünme sana layık! Ey zulûmler sahnesi!.. Evet, ey gösterişli sahne, ey facia süsleyicisi şaşaalı sahne!

11 - 15. Ey şaşaanın, tantananın beşiği, mezarı; Doğu'nun ezeli cazibeli hâkimesi; ey kanlı sevgileri nefretle titremeden besleyen sefahate susamış göğüs; ey Marmara'nın mavi kucaklayışı içinde ölmüş gibi dalgın uyuyan

canlı yığın; ey köhne Bizans, ey teşhir edici (büyüleyici) koca bunak, ey bin kocadan artakalan bâkir dul; güzelliğinde henüz tazeliğin sihri aşıkâr, hâlâ seyreden gözler üstüne titrer. 21 - 25. Dışardan, uzaktan açılan gözlere süzgün, mavi gözlerinle ne munis görünürsün. Munis, fakat ne kirli kadınlar gibi munis: üstünde coşan ağlamaların hepsine karşı hissiz. Daha kurulurken, bir hıyanet eli.

26 - 30. Temeline lanetin zehirli suyunu katmış gibi! Zerrelerinde hep riyâ kiri dalgalanır, içerisinde bir saflık zerresi bulamazsın. Hep riya kiri, haset kiri, menfaatçilik kiri: yalnız bu... ve yükselme umudu yalnız bunun. 31 - 35. Milyonla barındırdığın cesetler arasında pak ve parlak çıkacak kaç alın vardır. Örtün, evet, ey facia... örtün, evet ey şehir: örtün ve ebedî uyu, ey dünya fahişesi. Ey debdebeler, tantanalar, şahlar, alaylar; 36 - 40. Katil kuleler, kaleli zindanlı saraylar, ey hatıraların sağlam türbesi olan ulu tapınak; ey geçmişleri, geleceklere taşımaya memur, birer bağlı dev gibi duran mağrur sütunlar, ey dişleri düşmüş sırttan sur kafilesi; 41 - 45. Ey kubbeler, ey şanlı münacat (Tanrı'ya yalvarma) binaları; ey doğruluğun fikrini taşıyan (doğruluğun adını taşıyan) minareler, ey damı çökük medreseler, mahkemecikler, servilerin kara gölgesinde birer yer temin edebilmiş nice bin sabırlı dilenci: 46 - 50. « Geçmişlere rahmet! » diyen mezar levhaları, ey türbeler, ey her biri pek gürültülü bir hatıra uyandırarak sessiz ve hareketsiz yatan atalar, ey çamur ve tozun savaş yeri eski sokaklar; ey her açılan gediği bir vaka sayıklıyan, 51 - 55. Viraneler, ey şerirlerin uyku ile dolu puslu yeri; ey kapkara damlalarla birer ayakta duran matemi temsil eden âsude ve yıpranmış evler; ey her biri bir leyleğe, bir çaylağa vatan olan gamlı ocaklar ki, acı acı (acılıkla) somurtmuş, 56 - 60. Yıllarca zamandan beri tutmek ne... unutmüş; ey midelerin zorlamasının

zehri önünde her alçaklığı yutan iskelet ağızlar, ey tabiatın lütfuyla en hazır ve verimli (nimet veren) bir yaradılışa yaklaşmış iken aç, işsiz, güçsüz, kısır, 61 - 65. Her nimeti, her vazileti (veya: lütfu, bütün kurtulma sebeplerini gökten dilenen tevekkül alçalması ki, mûrail). Ey köpeklerin sesi, ey söz söyleme şerefiyle imtiyazlı insandaki nankörlüğe lanet okuyan çığlıklar, ey faydasız ağlama, ey zehirli gülüş, 66 - 70. Ey aciz ve elemin konuşması olan lânet bakışı (beddua eden bakış, söven bakış); ey esatirin boşluğuna düşen hatıra: namus; ey yüksek mevkilerin kıblesine çıkan yol: ayak öpme yolu; ey silahlı korku; öksüz dul ağızlarıdaki her kaderden şikâyet senin zararlarına aittir (yani: kaderden her türlü şikâyet senin zararlarından doğmaktadır).

71 - 75. Ey şahsa dokunulmazlık ve hürriyetle birlikte bir teneffüs hakkı veren kanun efsanesi; ey olmayacak vaat, ey ebedî muhakkak yalan, ey mahkemelerden durmadan sürülen hak; ey kuşkuların saldırması ile, uygulanmaya mecali olmayan, 76 - 80. Vicdanlara uzatılan tecessüs kulağı; ey tecessüs korkusundan kilitlemiş ağızlar, ey sevilmeyen ve hakaret gören millî gayret; ey kılıç ve kalem, ey iki siyasî mahkûm; ey bilgi (fazilet) ve edebiyatın (terbiye) nasibi, ey unutulmuş yüz; 81 - 85. Ey çekişme (sakınma, korunma) yüküyle iki kat gezmeye alışmış eşraf ve uyruklar (tabi olanlar), koca bir maruf unsur; ey aşağı eğilmiş baş, akpak, fakat iğrenç; ey taze kadın, ey onu takibe koşan genç; ey ayrılık kahrına uğramış ana, ey kurgın eş;

86 - 90. Ey kimsesiz avâre çocuklar.. hele sizler, hele sizler... Örtün, evet, ey facia... Örtün, evet, ey şehir, örtün, ve ebedî uyu, ey dünya fa-hişesi.

RÛCÛ

- 90 Hayır, hayır, sana râci' değil bu tel'inât,
Bütûn bu levâm ü teellûm, bu ibtikâ-yi hayât.
Hayât'i milleti ta'zib eden, muhakkar eden,
Çamurlıyan ne kadar levs varsa hep birden
Kucaklamış, taşımış bir muhite aiddi;
- 95 O mel'anet gecesinden uzaktayız şimdi.
Karıştı leyl-i musîbet leyâl-i nisyana,
Açıldı gözlerimiz bir sabâh-ı rahşâna.
Sen, ey muhît-i teceddûd, o leyl-i menhûsun
Seninle nisbeti yok; sen şereflişin, ulusun.
- 100 Ne sis yüzünde ne zül; bilâkis, safâ vü vakaar,
Doğan güneş gibi sâfi bir infilâkın var.
Ufukların bütûn enzârı sende, pür-hayret;
Bugün senin medeniyyet, mûsâlemet, safvet
Adâlet istiyen âvâz-ı hak-nümûnunla,
- 105 Bugün senin harekâtın veya sükûnunla,
Takarrür eyliyecektir huzûr-i istikbâl;
Senin selâmet-i fikrin demek selâmet-i hâl!
Güzel düşün. İyi hisset, yanılma, aldanma.
Ne varsa doğrudadır, doğruluk şaşar sanma.
- 110 Koş ittihâda, teâliye, sa'ye, ikbâle;
Fakat unutma ki yol intizâm-ı meşvetle
Yakınlaşır, kısalır... Doğru at adımlarını;
Düşün; bugünkü adımlar hazırlıyor yarını!
Ve siz, ey ordumuzun anlı şanlı efrâdı,

- 115 Siz ey güzel vatanın bergüzîde evlâdı,
Siz ey küşâde alınlar, güzîde vicdanlar,
Siz ey yürekli ve aslan yürekli insanlar!
İçimde şimdi ne hisler, nasıl temenniler,
Ne neş'eler coşuyor, bilseniz, ne vecd-âver
- 120 Terâneler coşuyor... Bunların hâkir ü güzîn
Meâli şî'ri sünûhâtı, rûhu, lâfzı sizin;
Sizin ne varsa sizin; hepsi hepsi hepsi sizin!

– 11 Temmuz, 1324 –

DÖNÜŞ. Hayır hayır, bu lanet etmeler sana ait değil. 91 - 95. Bütün bu kınama ve elemelenme, bu hayal ağlaması milletin hayatına azap veren, hakaret eden, onu çamurlayan ne kadar kir varsa hep birden kucaklamış, taşımış bir çevreye aitti; şimdi o melunluk gecesinden uzaktayız.

96 - 100. Musibet gecesi unutulmuş gecelere karıştı (unutuldu gitti). Gözlerimiz parıltılı bir sabaha açıldı. Ey yenilik çevresi, o uğursuz gecenin seninle münasebeti yok; sen şerefliisin, ulusun. Yüzünde ne sis, ne alçaklık; bilâkis safa ve vakaar var; 101 - 105. Doğan, güneş gibi saf bir açılışın var. Ufukların hayret dolu bütün bakışları sende; bugün senin medeniyet, barış, saflık, adalet isteyen hak gösterici yüksek sesinle, bugün senin hareketlerin veya duruşunla, 106 - 110. Geleceğin huzuru karar bulacaktır; halin selameti demek senin düşüncenin selameti demektir (yani: halin iyi olması senin düşüncenin iyi olmasına bağlıdır!) Güzel düşün, iyi hisset, yanılma, aldanma, ne varsa doğrudur, doğruluk şaşar sanma. Birleşmeye, yükselmeye çalışmaya, ikbale koş;

111 - 115. Fakat unutma ki yol, yürüyüşün intizamiyle yakınlaşır, kısalır... Adımlarını doğru at: yarını bugünkü adımlar hazırlıyor! ve siz, ey ordumuzun anlı şanlı erleri, siz ey güzel vatanın seçme çocukları, 116 - 120. Siz ey açık alınlar, seçkin vicdanlar, siz ey yürekli, ve aslan yürekli insanlar! Bilseniz şimdi içimde ne hisler, nasıl dilekler, ne neşeler coşuyor, ne coşkunluk verici nağmeler coşuyor... Bunların bayağı, seçkin, 121 - 122. Anlarını, şiiri, ilhamları, ruhu, sözü sizin; sizin ne varsa sizin hepsi hepsi sizin!

BİR LÂHZA-İ TEAHHHÜR

– 5 Temmuz 1322 –

Bir darbe... bir duman... ve bütûn bir gürûh-i sûr.

Bir ma şer-i vazî-i temâşâ, haşin, okur
Tınaklariyle bir yed-i kahrın, didik didik,
Yükseldi gavr-i cevve bacak, kelle, kan, kemik...

5 Ey darbe-i mübeccele, ey dûd-i müntakim
Kimsin? Nesin?. Bu savlete sâik, sebeb ne Kim?

Arkanda bin nigâh-ı tecessûs ve sen nihân,
Bir dest-i gaybı andırıyorsun, rehzen â-feşân.

Mâlik sesin o servet-i ra'dîn-i gayza ki
10 Her yerde hiss-i hakk û halâsın muharriki

Sadmenle pâ-yi kaahiri titrer tegallübün,
En gurre tâc-i haşmeti sarsar teğarrübün.

Silkip ukub-i ribka-i a'sârı, en çetin

Bir uykudan uyandırır akvâmı dehşetin

- 15 Ey şanlı avcı, dâmnı beyhude kurmadın!
Attın... fakat yazık ki, yazıklar ki vurmadın!

Dursaydı bir dakikacağız devrî bî-sûkûn,
Yâhud o durmasaydı, o iklil-i ser-nikûn.

- 20 Kanlarla bir cinâyete pek benziyen bu iş
Bir hayr olurdu, misli asırlarca geçmemiş.

Lâkin tesadûf.. âh, o kavîler mûnâdimi,
Âcizlerin, zavallıların hasm-ı dâimi.

Birden yetişti mahva bu tedbir-i hârikı.
Söndürdü bir nefeste bu ümmûd-i bârikı;

- 25 Nakş etti bir tehekküm için baht-i bî-şuûr
Târih-i zulme bir yeni dibâce-i gurûr.

Kurtuldu; haklıdır, alacak şimdi intikam;
Lâkin unutmasın şunu târih-i sifle-kâm;

- 30 Bir kavmi çiğnemekle bugün eğlenen denî
Bir lâhza-i teahhura medyun bu keyfini!

1906 yılında bir suikastçı, selamlık töreninden dönen Abdülhamit'i saatli bir bomba ile öldürmek istemiş, fakat Padişah'ın Şeyhülislam'la konuşmaya dalarak gecikmesi yüzünden patlayan bomba ona zarar vermemiştir. Fikret,

bu şiirinde suikastçıyı alkışlıyor. 1 - 5. Bir vuruş... bir duman... ve bütün bir şenlik güruhu, bir seyrin sonsuz cemaati, bir mahvedici elin haşın, kudurmuş turnaklarıyla, didik didik oldu, gök boşluğunun dibine bacak, kelle, kan, kemik, yükseldi. Ey tebcile layık vuruş ey öc alan duman, 6 - 10. Kimsin? nesen? Bu saldırıya sevk eden kim? sebep ne? Arkanda bin tecessüs bakışı var ve sen gizlisin, kurtuluş saçan bir görünmeyen eli (Tannısal bir eli) andırıyorsun. Sesin, her yerde hak ve kurtuluşu harekete getiren öfkenin gök gürleyişini andıran şiddetine malik.

11 - 15. Vuruşunla zorbalığın kahredici ayağı titrer, yaklaşman en mağrur haşmet tacını (yani; en kendini beğenmiş hükümdarların tacını) sarsar. Dehşetin, yüzyılların ilmiğinin düğümlerini silkip, kavimleri en çetin bir uykudan uyandırır. Ey şanlı avcı, tuzağını boşuna kurmadın! 16 - 20. Attın... fakat yazık ki, yazıklar olsun ki vuramadın! Durmayan zaman (veya: durmayan dönüş, dünyanın dönüşü) bir dakikacık dursaydı, yahut da, o, o başasağı olmuş taç durmasaydı, kanlarla bir cinayete pek benzeyen bu iş, yüzyıllarca benzeri geçmemiş bir iş olurdu. 21 - 25. Lakin o kuvvetlilerin dostu, acizlerin, zavallıların daimi düşmanı olan tesadüf, bu yurtcu tedbiri mahvetmek için birdenbire yetişti, bu parlak ümidi bir nefeste söndürdü; şuuru baht, alay etmek için, 26 , 30. Zulüm tarihine yeni bir gurur önsözlü naksetti. Kurtuldu; şimdi intikam alacak, hakkıdır, lakin, alçak meramlı (aşağılık şeylerden zevk alan) tarih şunu unutmasın. Bugün bir milleti çiğnemekle eğlenen alçak, bu keyfini bir gecikme anına borçludur.

MİLLET ŞARKISI

Çiğnendi, yeter, varlığımız cehl ile kahre;
Doğrandı mübarek vatanın bağı sebebsiz
Birlikte bugün bulmalıyız derdine çâre:
Can kardeşi kan kardeşi, şan kardeşiyiz biz.

- 5 Millet yoludur, hak yoludur tuttuğumuz yol;
Ey hak, yaşa, ey sevgili millet, yaşa... var ol!

Gel kardeşim, annen sana muhtâc, ona koşmak...
Koşmak ona, kurtarmak o bî-bahtı vazîfen.
Karşında göğüs bağı açık ölgün, yatıyor bak;

- 10 Onsuz yaşamaktansa beraber ölüş ehven!

Her ân o güzel sîneyi hançerliyor eller;
İmdâdına koştırmazsak eğer mahvı mukarrer.

Zulmün topu var, güllesi var, kal'ası varsa,
Hakkın da bükülmez kolu, dönmez yüzü vardır,

- 15 Göz yumma güneşten, ne kadar nûru kararsa
Sönmez edebî, her gecenin gündüzü vardır.

Millet yoludur, hak yoludur tuttuğumuz yol!
Ey hak, yaşa, ey sevgili millet, yaşa... var ol!

Vaktiyle baban kimseye minnet mi ederdi?

- 20 Yok, kalmadı, hâşâ sana zillet pederinden
Dünyâda şereftir yaşatan milleti, ferdi;

Silkin şu mezellet tozu uçsun üzerinden.
İnsanlığı pâ-mâl eden alçaklığı yık ez
Billâh yaşamak yerde sürüklenmeye değmez.

- 25 Haksızlığın envânı gördük... Bu mu kaanun?
En gamlı sefâletlere düştük... Bu mu devlet?
Devletse de, kanunsa da, artık yeter olsun;
Artık yeter olsun bu denî zulm ü cehâlet...

- Millet yoludur, hak yoludur tuttuğumuz yol;
30 Ey hak, yaşa, ey sevgili millet, yaşa... var ol!

– Kayalar, 25 Haziran, 1324 –

12. Mukarrer: kararlaşmış, hakkında karar verilmiş. 20. Zillet: alçaklık.
22. Mezellet: horluk, hakirlik. 23. Pâmâl: ayak altında kalmış, çiğnenmiş.

HALÛK'UN DEFTERİ

BİR TASVİR ÖNÜNDE

- Güldün, bu mehânet seni güldürdü; o kaşlar,
Bir ok gibi âteşli nazarlarla müsellâh
Gözler, o bakırdan göğüs, atlar
Bir kaplanın evzâı kadar tiz-ü mucennah
5 Etvâr-ı levandâne, o bâzû-yi gazanfer
Â'sâbını oynattı... Bu irsî ve cibillî
Necdet sana bir cedd-i bâîdin şeref-âver
Bir tuhfesidir, sen bu cerî hûn-i asîli
İnsanlığı ihyâ için îsâr edeceksin!
10 Hak bellediğin bir yola yalnız gideceksin!

1 - 5. Güldün, bu heybetlik seni güldürdü; o kaşlar, bir ok gibi ateşli bakışlarla silahlı gözler, o bakırdan göğüs, atlayan bir kaplanın vaziyetleri kadar süratli ve kanatlı leventçe tavırlar, o aslan pazısı, 6 - 10. Sinirlerini oynattı... Bu irsî ve (doğal yaratılış iktizası olan) yiğitlik sana uzak bir atanın şeref verici bir armağanıdır. sen bu cesaretli asil kanı insanları diriltmek için saçacaksın; hak bellediğin bir yola yalnız gideceksin.

ZELZELE

Bin üç yüz ondu... Henüz dün bu köhne izbeye sen
Misâfir olmuştun,
Ki hep sınırlı ve humâli hastalar gibi yer
Birden
İçin için ve uzun
Bir ihtilâc ile çırpındı, kırdı, yıktı...
Ve korku yüzleri soldurdu; evler, âileler
Birer döküntü; kalanlar bütün ezik, kurada;
Bir inkisâr-ı huşû, en şerefli başlarda,
Minareler bile
Serbe-zemîn
Beşer bu sadme-i meş'ûna böyle uğrar da
Biraz tenebbüh eder.
Biraz tenebbüh için bin belâ... Ne ders-i haşîn!

*

- 15 Sen işte böyle siyah günlerin misafirisin,
Hayâtın elbette
Kolay ve neş'e-fezâ bir seyâhat olmayacak;
Lâkin
Bu tîh-i mihnette
20 Kolay ve neş'e-fezâ bir seyâhatin ancak
Hayâli vardır; uzak bir serâb için koşmak
Nihâyetinde yorulmak ve boş yorulmaktır;

Hayâtı dîv-i hakîkatle çarpışan kazanır;
Zafer biraz de hasâr
25 İster,
Koşan cihâd-ı meâliye şanlı, lâkin ağır.
Mahûf adımlar atar,
Önünde zelzeleler, arkasında zelzeleler!

6. İhtilâc: çırpınıp çarpınma. 9. İnkisâr-ı huşû: tevazu gösterme kırılışı (tevazulu bükülme, eğilme). 10 - 11. Ser-be-zemin: başı yerde. 12 Sadme-i meş'ûm: uğursuz vuruş. 13. Tenebbüh: ibret alma, uyanma. 17. Neş'e-fezâ: neşe artıran. 19. Tih-i mihnet: sıkıntı çözü. 23. Dîv-i hakikat: hakikat devi. 26. Cihâd-ı meâli: yücelikler savaşı. 27. Mahûf: korkunç, tehlikeli.

HALÛK'UN « ÂMENTÜ » SÜ

- Bir kudret-i külliye var ulvî ve mûnezzeh
Kudsî ve muallâ, ona vicdanla inandım.
Toprak vatanım, nev-i beşer milletim... İnsan
İnsan olur ancak, buna iz'anla inandım.,
- 5 Şeytan da biziz, cin de, ne şeytan ne melek var,
Dünya dönecek cennete insanla, inandım.
Fıtratta, tekâmül ezeldir, bu kemâle
Tevrât ile, İncil ile, Kur'an'la inandım.
Ebnâ-yı beşer birbirinin kardeşi... Hülyâ!
- 10 Olsun, ben o hülyâya da bin canla inandım.
İnsan eti yenmez; bu teselliye içimden
– Bir ân için ecdâdımı nisyanla – inandım.
Kan âteşidir, sönmiyecek kanla, inandım.
- 15 Elbet şu mezâr ömrünü bir haşr-i ziyâ-hîz
Ta'kîb edecektir, buna îmanla inandım
Aklın, o büyük sâhirin i'câzı önünde
Bâtıl geçecek yerlere husranla, inandım.
Zulmet sönecek, parlıyacak hakk-ı dırahşan

- 20 Birdenbire bir tâbiş-i bürkân'a, inandım.
Kollar ve boyunlar çözülp bağlanacak hep
Yumruklar o zincîr-i hurûşan'a, inandım.
Bir gün yapacak fen şu siyah toprağı altın,
24 Her şey olacak kudret-i irfanla... inandım.

1. Kudret-i külliye: Tanrı kudreti (lûgat anlamı: bütün kudret). Ulvi: yüce. Münezzeh: bütün kabahat ve kusurlardan kurtulmuş. 2. Kudsî: kutsal. Muallâ: yüce. 3. Nev'-i beşer: insanoğlu. 4. İz'an: anlayış, akıl. 7. Fıtrat: yaratılış. Tekâmül: gelişme, olgunlaşma. Kemâl: olgunluk. 9. Ebnâ-yi beşer: insanoğulları. 12. Nisyan: unutmak. 13. Muâdât: karşılıklı düşmanlık. 15. Haşri ziyâ-hîz: ışık saçan mahşer. 17. Sâhir: büyüleyici. İcâz: aciz bırakma; benzeri yapılamayacak hüner gösterme. 18. Bâul: boş şey, aslı esaslı olmayan şey. Husran: zarar. 19. Hakk-ı dırahşan: parlak hak. 20. Tâbiş-i bürkân: yanardağ parıltısı. 22. Zincir-i hurûşan: gürültü çıkaran zincir. 24. Kudret-i irfan: kültür gücü.

PROMETE

Kalbinde her dakika şu ulvî tahassürün
Minkaar-ı âteşini duy, dâimâ düşün;
Onlar niçin semâda, niçin ben çukurdayım?
Gülsün neden cihan bana, ben yalnız ağlayım?..

- 5 Yükselmek âsmana ve gülmek ne tatlı şey!
Bir gün şu hastalıklı vatan canlanırsa... Ey
Müştak-ı feyz ü nûr olan âtî-i milletin
Meçhul elektrikçisi, aktâr-ı fikretin
Yüklen, getir -ne varsa- biraz meskenet-fiken,
10 Bir parça ruhu, benliği, idrâki besliyen
Esmâr-ı bünye-hîzini; boş durmasın elin
Gör dâimâ önünde esâtîr-i evvelin
Gökten dehâ-yı nâr-ı çalan kahramanını...
Varsın bulunmasın bilecek nâm ü şânını.

Promete, Yunan mitolojisinde, göğe yükselip ateş cevherini çalarak yeryüzüne indiren, bu yüzden tanrıların gazabına uğrayarak bir kartal tarafından bağrı ebediyen deşilmeye mahkûm edilen kahramandır. 2. Minkaar-ı âteşin: ateşten gaga. 7. Müştâk-ı feyz ü nûr: terakkinin ve ışığın hasretlisi. 8. Aktâr-ı fikret: düşünce semtleri, düşünce ülkeleri. 9. Meskenet-fiken: miskinliği gideren. 11. Esmâr-ı bünye-hîz: vücudu canlandıran meyveler. 12. Esâtîr-i evvel: İlkçağ mitolojisi. 13. Dehâ-yı nâr: ateşin dehası, cevheri.

HALÛK'UN VEDÂİ

- Sen tren, ben vapurda pür-temkin
Atılırken - sen İskoç illerinin
Sisli, yağmurlu, karlı buzlu, fakat
Cidd ü himmet, vakaar ü hürriyet
5 Dolu peygüle-i temeddününe,
Bense nâzende Bosfor'un köhne,
Köhne, âvâre, bî-haber, bîzâr,
Belki cennet kadar taravetdâr,
Fakat âlûde-i kelâl ü kesel
10 Bir kenârında mûnharif, muğfel
Bir hayatın fîrâş-ı uzletine, -
Ne düşündüm, bilir misin? Şu nine,
Şu sahî toprak en sonunda... Yazık,
Bunu benden mi duymalıydın?.. Arık
15 Ve bakımsız harâb olup gidecek.

Acı şeyler, Halûk, fakat gerçek!

- Hani bir gün seninle Topkapı'dan
Geliyorduk; yol üstü bir meydan,
Bir çınar gördük, enli, boylu, vakur
20 Bir ağaç; hiç eğilmemiş, mağrur

Koca bir gövde; belki altı asır,
Belki ondan da fazla, dalgın, ağır,
Kaygısız bir ömür sûrûp gelmiş,
Öyle serpilmiş, öyle yükselmiş,

- 25 Ki civârında kubbeler, damlar...
– Serteser secde-gîr-i istiğfâr –
Onu hayretle seyreder gibidir,
Duyulan hep onun menâkıbidir
Görülen hep odur uzaklardan;
30 Fakat ayyûka ser çeken, uzanan
Bu mehâbetli gövde çırpıplak,
Ne yeşil bir filiz, ne bir yaprak...
Kuruyor, âh, pek yazık! Şu derin
Şerha böğründe belki bir hâin
35 Baltanın, bir gazablı yıldırımın
Zehrider... Söyle, ey çınar, bağrın
Hangi odlarla yandı? Hangi siyâh
Kurt içinden kemirdi? Hasta, tebâh
Seni kim şimdi bağlayıp saracak?
40 Kim şifâlar verip de kurtaracak?
Şu dönen kargalar başında senin,
Söyle, bunlar mıdır zehirliyenin?

Söyle, ey muztarib vatan, bildir;
Çektiğin hangi kanlı seyyiedir?..

•

- 45 Bu geçit işte böyle dar mu'vec;
Ey şetâretli yolcu, sen yürü, geç.
Sen bu menhelde kalma, sıçra, atıl.
Bir ziyâ kârbanı bul ve katıl.
Gez dolaş, kâinat-ı efkân,
50 – Dâimâ önde, dâimâ yukarı! – ¹.

Pür-tehâlûk, hayat ü kuvvetten
 Ne bulursan bırakma, san'at, fen,
 İ'timâd, i'tinâ, cesâret, ümid,
 Hepsi lâzım bu yurda, hepsi müfid...

55 Bize bol bol ziyâ kucakla, getir;
 Düşmek etrâfı görmemektendir.

*

Elvedâ, ey sevimli yolcu! Gecen,
 Gündüzün dâimâ yüzün gibi şen,
 Rûh-i sâfın kadar beşûş olsun;
 60 Geçtiğin yer çiçek, çemen dolsun...

Elvedâ, ey şerefli yolcu: Hayât
 Bir karış yol; fakat şuûn akabât
 Onu her gün biraz büker uzatır..
 Ey şetâretli yolcu, gün kısadır,

65 Gece ba'zan mahûf olur, lâkin
 Sen cesûr ol, gayûr ol. En sâkin
 Yolculuk uykudur. Büyük kuşlar
 Yenecek dalga, yok, kasırga arar.

*

İşte bir yol ki hep çakıl ve diken;
 70 Gececeksin yarın bu yoldan sen...
 Gececeksin; ayakların yorgun,
 Ellerin şerha şerha, bağrın hûn,
 Fakat alnın açık, yüzün handân.
 Gözlerin ufka feyz ü nûr akıtan

75 Bir tecellîye müncezib, meshûr...

- Sen koşarsın, o tayf-ı nurânûr
Yaklaşırken uzaklaşır, çılgın
Bir tehâlûkle sen kucaklarsın,
O kadar, kolların açık, meshûf,
80 Atılırsın; o tâ uzakta mahûf
Bir dikenlikte gizlenir ve güler;
Sen koşarsın, kırık, ezik, muğber;
Ellerin şerha şerha, bağrın hûn;
Büsbütün teşne, büsbütün yorgun,
85 Sen yoruldukça yol uzar, artar,
Çalı dişler, taş ağrıtır, yırtar;
Çırpınır her dikende bir parçan...
Yine sen, pür-emel önünde uçan
O esîrî hayâli kapmak için
90 Atılır, yırtılır ve inlersin.

*

- Varsın uçsun, bugün değilse yarın
O senindir, mükedder olma sakın,
Koşan elbet varır, düşen kalkar,
Kara taştan su damla damla akar,
95 Birikir, sonra bir gümüş göl olur;
Arayan hakkı en sonunda bulur...

- Bunu hürmetle dinle; mâzînin
Bu derin seslerinde bil ki senin
Bütün âtî-i sâkitin yaşıyor.
100 Oku hep ser-nüvuşt-i âlemi, sor
Bütün esrâr-ı ıstıfâsından,

Sana hak, nev'inin bakaasından
Bahsederken beşer ne anlatacak:
Yaşamak, yaşatmamak... O da hak.

*

- 105 Âdem evlâdı bıkmamış cidden
Ne ezilmek, ne hakkı ezmekten.
Duymamış hiç bu işte yorgunluk;
Bir teşekkür, hemen tokat, yumruk.
Yumruk elvermemiş, topuz vürmüş;
110 « Hak! » diyen ağzı taşla susturmuş,
O da kâfî değil, bugün karalar
Ve denizler zehirli kumbaralar,
Bombalar, güllerle mâlâmâl.
Biraz âciz misin, zubun musun, al
115 Bir tokat, bir topuz, ya bir gülle,
İşte hakkın... Fakat güzel belle;
Sen de bir gün, cihan bu, kendinden
Daha âciz biriyle istersen
Aynı dilden tekellüm eylersin;
120 Sen de en gür belâgatinle sesin
Çıktığı, yettiği kadar gürler
Ve yakarsın... Semâda şimşekler
Yıldırımlarla aynı dersi verir;
Bütün âlem esîr-i kuvvettir.

*

- 125 Buna râzî değil ukul, elbet
Haktandır, haktır en büyük kuvvet,

- Dün sönük titriyen bu şübhe yarın
Bir müşa'sa' hakikat... Ey yarının
İnkılâb ordusunda çarpışacak
130 Kahraman, öğren işte; kuvvet – hak!
Ve bu düstür elinde, bî-pervâ
Yürü, dünyâyı fetheder, bu livâ,
Düne bir kere bak: düşen, kalkan
Hep delilinde haklı; hakkı yakan
135 Yine haktan alınma, bir şu'le,
Hakka baş kestiren kılıçta bile
Parlıyan hak... Fakat senin kılıcın
Hakka sıyrılmasın, ya çarpılsın!
Beklerim bir zafer esâsen ben
140 Kılıcından ziyâde kalbinden.
- ✱
- Ey Bizans'ın çürük, sukut-âlûd
Kollarından, pür-iştîyâk-ı suûd,
Sıyrılan yolcu, bakma arkana hiç;
Seni bir lâhza etmesin tehyiç
145 Onun ahlâkı solduran nazarı,
– Dâimâ önce, dâimâ yukarı! –
İşte fermân-ı azm ü pervâzın.
Uç git, Eflâk-ı sun'u i'câzın
Bütün insanlar akılsız, bütün âlem miskin.
150 Ferşi geç, arşı atla, sidreyi aş.
Gör ne var mâverâda ibret-hîz... ۱.
İ'tilâ; – ihtirâ; – rehâ-engiz...
Topla, fırlat ne varsa, taş, iğne,

Şu muhitin ser-i rehâvetine.

- 155 O biraz belki canlanır, ve senin
Zahmetin, himmetin ve fazlın için
Koyar elbet vatan, bu hasta nine
Bir sıcak bûse terli nâsiyene!...

1. Pür-temkin: çok temkinli, pek ağırbaşlı. 4. Cidd ü himmet: ciddilik ve gayret. 5. Peygüle-i temeddün: medenileşme köşesi. 6. Nâzende: nazlı. Bosfor: Boğaziçi. 7. Bîzâr: bıkmış, usanmış. 8. Tarâvetdâr: taravetli, taze. 9. Âlûde-i kelâl ü keşel: yorgunluk ve gevşekliğe dalmış. 10. Münharif: sapmış. Muğfel: aldalmış. 11. Fıraş-ı uzlet: uzlet yatağı. 13. Sahî: cömert. 26. Serteser secdegîr-i istüfâr: baştan başa af dileme secdesine kapanmış. 27. Haşyet: korku. 28. Menâkıb: menkûbeler. 30. Ayyuk: göğün yüksek yerinde bir yıldız. Ser: baş. Mehabet: heykel. 34. Şerha: yarık. 38. Tebâh: harap. 44. Seyyie: kötülük, kötü iş. 45. Mu'vec: eğri. 46. Şetâret: şenlik. 47. Menhel: konak yeri. 49. Kâinat-ı efkâr: düşünceler kâinatı. 51. Pür-tehâllük: pek sabırsızlıkla atılma. 54. Müfid: faydalı. 59. Beşûş: güleryüzlü, içi ferah. 62. Şuû: olaylar. Akabât: tehlikeli geçitler. 65. Mahûf: korkunç. 73. Handan: gülen. 75. Tecellî: görünüşü. Müncezib: cezbedilmiş, çekilmiş. Meshûr: büyülenmiş. 76. Tayf-ı nûrânûr: parıl parıl hayal. 79. Meşhûr: kanmayan. 83. Hûn: kan. 84. Teşne: susamış. 99. Âti-i sâkit: susmuş (sessiz) âti. 100. Ser-nüvişt-i âlem: âlemin başyazısı (alın yazısı). 101. Esrâr-ı istîfâ: seçmenin sırları. 109. Teşeki: şikâyet. 113. Mâlâmâl: dopdolu. 119. Tekellüm: konuşma. 125. Ukul: akıllar. 128. Mûşa'şâ: şaşaalı, parıltılı. 131. Bî-pervâ: korkusuz. 132. Livâ: bayrak. 134. Delil: bir şeyi ispata yarayan şey. 141. Sukut-âlûd: düşünceye dalmış. 142. Pür-riştîyak-ı suûd: yükselmeye çok arzulu. 144. Tehyîç: heyecanlandırma. 147. Fermân-ı azın ü pervâz: azim ve uçma fermânı. 148. Eflâk-i sun'u i'câz: iş ve hüner gökleri. 150. Ferş: yer. Arş: göğün en üst katı. Sidre: yedinci kat (gökte varlığına inanılan bir yer). 151. Mâverâ: ard, geri taraf, dünya ötesi. İbret-hîz: ibret verici. 152. İtlûâ: yükselme. İctirâ: cüret göstermek. Rehâengiz: Kurtarıcı. 154. Ser-i rehâvet: gevşeklik başı (gevşeklik içinde olan baş). 156. Fazl: fazilet, lütuf, bilgi. 158. Nâsiye: alın.

HAKİKATİN YILDIZI

- Pür-tehekküm soruyorlardı; – Niçin herkesten
Ayrı durdun? Ne için istenilen, titrenilen,
Koşulan şeyleri tahkîr ederek çiğniyerek
Âlemin zıddına, pür-çîn ü taab, bir meslek
- 5 İhtiyar etmeğe mecbûr oldun?
Ne için? Söyle, tecerrüdde ne lezzet buldun?
Neydi sevk eyliyen âmâlini beyhûde yere
En çetin yollara, en huşk ü haşin sadmelere?
Neydi rûhunda o illet ki muharriş, müzmin?
- 10 Doğruluk, hubb-i hakikat mi?.. Fakat sen delisin!
O sükût etti; ve bir katre-i bârid asabî
Bir tebessümde sinen girye gibi
Titreyip kaldı cebîninde,
– Evet, sen delisin!
- Bütün insanlar akılsız, bütün âlem miskin,
15 Bütün efkâr-ı beşer kör de şu dünyâda gören,
Anlıyan bir senin aklın mı? Neden, söyle, neden
Herkesin gittiği yoldan saptın?
Herkesin yıktığı evhâmı hakikat yaptın,
Tapıyorsun?
O, muannid, mûtegaafil, bakıyor,
- 20 Sanki bir heykel...
– Evet, sen delisin, hem mağrur
Ve muzır bir delisin; haddini aştın, artık
Seni iğmâz edemez, hazmedemez insanlık...

Ve bütûn kaafîle taşlarla mücehhez, mahmûm,
Ettiler « Hak! » diyerek hakka hûcûm

- 25 Ona her darbe şifâ, her acı söz bir müjde,
Taşlar indikçe sızan kanlar o kudsî yüzde
Bir küçük nokta bırakmıştı... Bakıp zâlimler
Doğdu zannettiler alnında beyaz bir ahter!

Fikret, bu şiirini “Yegâne filozofumuza” diye yazarak Rıza Tevfik'e ithaf etmiştir. 1. Pür-tehekküm: pek alaylı. 4. Pürçin ü taab: çok haşin ve zahmetli. 6. Tecerrüd: herkesten ayrılma. 7. Â mâl: emeller. 8. Huşk ü haşin: kuru ve sert. Sadme: vuruş, çarpış. 9. Muharriş: tırmalayıcı. 10. Hubb-i hakikat: gerçek sevgisi 11. Katre-i bârid: soğuk damla. 12. Girye: ağlayış. 13. Cebîn: alın. 19. Muannid: inatçı. Mûtegaafil: anlamamazlıktan gelen. 23. İğmaz etmek: göz yummak. 24. Mahmûm: hummalı. 28. Ahter: yıldız.

FERDÂ

– Bugünün gençlerine; –

Ferdâ senin; senin bu teceddüd, bu inkılâb...

Her şey senin değil mi ki zâten?.. Sen, ey şebâb,

Ey çehre-i behîc-i ümîd, işte ma'kesin

Karşında; bir semâ-yi seher, saf ü sehab,

5 Ağuş-i lerzedârı açık, bekliyor... şitâb!

Ey fecr-i hande-zâd-i hayat, işte herkesin

Enzârı sende; sen ki hayâtın ümîdisin,

Alnında bir sitâre-i nev, yok, bir âftâb,

10 Sönsün müebbeden.

Sönsün müebbeden o cehennem; senin bugün

Cennet kadar güzel vatanın var, şu gördüğün

Zümrüt bakışlı, inci şetâretli kızcağız

Kimdir, bilir misin? Vatanın... Şimdi saygısız

15 Bir göz bu nazlı çehreye - Allah esirgesin, -

Kem bir nazarla baksa tahammül eder misin?

İster misin, şu ak sakalın pâk ü muhteşem

Pîşâni-i vakaarına, bir kirli el demem,

Hattâ yabancı bir el uzansın? Şu makberi,

20 Râzî olur musun, taş a tutsun şu serseri?

Elbet hayır; o makber, o pîşâni-i vakur

Kudsî birer misâl-i vatandır... Vatan gayûr

- İnsanların omuzları üstünde yükselir.
 Gençler, bütûn ümmîd-i vatan şimdi sizdedir,
 25 Her şey sizin, vatan da sizin, her şeref sizin;
 Lâkin unutmayın ki zaman tünd-ü mutmain
 Bir hatve-i samût ile ta'kîb eder bizi,
 Önden koşan, fakat yine dikkatle her izi
 Ta'mika yol bulan bu yanılmaz muâkabin
 30 Şermende-i itâbı kalırsak, yazık!... Demin
 « Ferdâ senin » dedim, beni alkışladın; hayır,
 Bir şey senin değil, sana ferdâ vedîadır;
 Her şey vedîadır sana, ey genç, unutma ki
 Senden de bir hisâb arar âtî-i müşteki
 35 Mâzîye şimdi sen bakıyorsun pûr-intibâh,
 Âtî de senden eyliyecek böyle işübâh,
 Her uzvu girdibâd-ı havâyicle sarsılan
 Bir neslin oğlusun; bunu yâd et zaman zaman.
 40 Her yıldırımında bir gece, bir gölge devrilir,
 Bir ufk-ı i'tilâ açılır, yükselir hayât!
 Yükselmiyen düşer; ya terakkî ya inhitat!
 Yükselmeli, dokunmalı, alnın semâlara;
 Doymaz beşer dedikleri kuş i'tilâlara..
 45 Uğraş, didin, düşün, ara, bul, koş, atıl, bağır;
 Durmak zamanı geçti, çalışmak zamanıdır!

1. Ferda: yann. Teceddüd: yenilenme, yenilik. 2. Şebâb: gençlik. 3. Çehre-i behîc-i ümid: ümidin güzel yüzü. Ma'kes: aksedecek yer. 4. Sâf ü bî-sehab: saf ve bulutsuz. 5. Ağuş-i lerzedâr: titreyen kucak. Şitâb: acele.

6. Fecr-i hande-zâd-ı hayat: hayatın gülümsemekten doğan fecri. 7. Enzar: bakışlar. 8. Sitâre-i nev: yeni yıldız. Âtâb: güneş. Şetâret: neşelilik, şuhluk. 16. Kem: kötü. 18. Pişân-ı vakaar: vakarın alm. 21. Pişâni-i vakur: vakarlı alın. 22. Gayûr: gayretli. 26. Tünd ü mutmain: sert ve emin. 27. Hatve-i samût: sessiz adım. 29. Ta'mik: derinleştirme. Maâkib: takip eden, takipçi. 30. Şermende-i itab: azarlamanın mahcubu, azarlamadan dolayı mahcup olan. 32. Vedia: emanet. 34. Âû-i müşteki: şikâyetçi gelecek. 35. Pür-intibâh: çok ibretli. 36. İştibâh: şüphe. 37. Girdibâd-i havâyiç: ihtiyaçlar (lüzumlu şeyler) kasırgası. 39. Bârîka: parlak. 41. Ufk-i i'tilâ: yükselme ufku. 42. İnhitât: gerileme, çökme.

ÖBÜR ŞİİRLERİ

TARİH-İ KADİM

- Beşerin köhne ser-güzeştinden
 Bize efsâneler terennüm eden,
 Bizi âbâ-i bî-vücûdumuzun
 Cevf-i mâzîde bir siyah ve uzun
- 5 Gece teşkil eden hayatından
 Ninniler ihtirâ edip uyutan;
 Bize en doğru, en güzel örnek
 Diye evvel zamânı göstererek
 Gelecek günlerin geçen geceden
- 10 Farkı yok, hükmü yok zehâbı veren;
 Ve cebîminde altı bin yıllık
 Buruşukluklarla şüpheler karışık;
 Seri mâzîye, ya'ni rû'yâya.
 Pâyı âtî denen heyûlâya
- 15 Sûrûnen heykel-i kadîd... Onu gâh
 Durdurup manzarımda, bî-ikrâh
 Sorarım eski hâtırâtından;
 O biraz feylesof, biraz sırtlan,
 Ve bütûn gılzetiyle bir hortlak,
- 20 Leyl-i nisyân-ı kabri yokluyarak
 Muhtenik, paslı bir talâkatle
 Bana başlar birer birer nakle
 Mütevâli şuûn-i edvârı;
 Her felâket, elem yığınları!
- 25 Ne zaman geçse bir ketûbe-i şan
 Dâimâ reh-güzara hûn-efşan

- Bir bulut sâye-bâr olur. Mutlak
Başta, en başta kanlı bir bayrak,
Onu bir kanlı tâc eder tâkib
30 Sonra hûnin vesâit-i tahrib;
Mızırak, yay, kılıç, topuz, balta.
Mancınık, top, sapan, tüfek... Arada
Kanlı âmirleriyle cünd-i vegaa;
Sonra artık alay alay üserâ...
35 Mutlak bir muzaffer, on mağlûb;
Çiğniyen haklı çiğnemen ma'yûb;
Kahra alkış, gurûra secde; kerem
Za'f ü zilletle dâimâ tev'em;
Doğruluk dilde yok dudaklarda;
40 Hayr ayaklarda, şer kucaklarda.
Bir hakikat; hakikat-i zencîr,
Bir belâgat; belâgat-i şemsîr,
Hak kavînin, demek şerfrindir;
En celî hikmet, ezmiyen ezilir,
45 Din şehîd ister, âsman kurban,
Her zaman her tarafta, kan, kan, kan!..

- Söyler, inler, sayıklar; elhâsıl
Beşerin anlatır, ne yolda, nasıl
Bu sakaametli ömrü sürdüğünü;
50 Görürüm kanların köpürdüğünü
O Kadîdin o dişlek ağzında
Sesinin ka'r-ı ihtizâzında
Öyle mûhiş bir in'ikâs-ı enîn

- İşitir, öyle titrerim ki, zemîn
 55 Sanırım lerzegîr-i nefrindir...
 İndir, ey mahşer-i cidâl, indir
 Perdeler sahne-i fecâatine,
 Sönsün artık bu âteşin fitne;
 Hele sen, ey kadîd-i anane-hâh,
 60 Yetişir çizdiğin hutût-i siyâh.
 Biz sabâh isteriz, sabâh, o uzun
 Geceler nâimîne hayr olsun,
 Kimsin, ey gölge, sen ki mest-i harâb
 Ediyorsun zalâma doğru şitâb?
 65 Kanlı bir şeyle oynamış gibisin;
 Belli, hem nev'imîn muharribisin;
 Kahramanlık... Esası kan, vahşet;
 Beldeler çiğne, ordular mahvet;
 Kes, kopar, kır, sürûkle, ez, yak, yık;
 70 Ne « Aman! » bil, ne « Âh » işit, ne « Yazık! »;
 Geçtiğin yer ölüm, elem dolsun;
 Ne ekinden eser, ne ot, ne yosun;
 Sönsün evler, sürünsün aileler;
 Kalmasın hırpalanmadık bir yer,
 75 Her ocak bezënsin mezar taşına;
 Damlar insin yetimlerin başına...
 Bu ne vicdan-güdaz şenîa, ne âr;
 Yere geç satvetinle, ey ser-dâr!
 Her zafer bir harâbe, bir medfen;
 80 Ey cihan-gîr, utan şu makbereden!
 Devril, ey köhne taht-ı istiklâl,

- Zîr-i kahrında inliyor ensâl;
Parçalan, ey şikeste-fer iklîl!
Şu yığınlarla ihtiyâc-ı sefîl
85 Hep senin, işte hep senin eserin;
Gözyaşından yapılma incilerin
Görsen artık nasıl yosunlanmış...
Size mâzi ne hisle aldanmış?
Bilsem, ey kargalar, ki âkil-i hûn
90 Her karanlık sizinledir meşhûn;
Fikre artık yeter tahakkümünüz;
Yaşanır pek güzel tagallûbsüz.

– 15 Nisan, 1321 –

1 - 5. İnsan köhne macerasından bize efsaneler terennûm eden; bizi, vücudu yok olmuş (ölmüş) atalarımızın mazi boşluğunda bir siyah ve uzun gece teşkil eden hayatından. 6 - 10. Ninniler icat edip uyutan; bize en doğru, en güzel örnek diye evvel zamanı göstererek gelecek günlerin geçen geceden farkı yok, hükmü yok zannı veren;

11 - 15. Ve alnında altı bin yıllık buruşukluklarla şüpheler karışık; başı geçmiş zamana, yani rüyaya, ayağı gelecek zaman denen heyulaya sürünen iskelet heykel... Onu kâh 16 - 20. Gözümün önünde durdurup, iğrenmeden, eski hatıralarından, sorarım; biraz filozof, biraz sırtlan ve bütün kalabalığıyla bir hortlak olan o, mezarın unutulmuş gecesini yoklayarak 21 - 25. Boğuk, paslı bir talâkatle (anlaşılr konuşma) bana devirlerin birbiri ardınca giden olaylarını birer birer anlatmaya başlar, hep felaket, elem yığıntıları!.. 25 - 30. Ne zaman bir şan alayı geçse daima yolu kan saçan bir bulut gölgeler. Mutlaka başta, en başta kanlı bir bayrak, onu da kanlı bir taç takip eder, sonra kanlı tahrip vasıtaları.

31 - 35. Mızrak, yay, kılıç, tüfek... Arada kanlı amirleriyle savaş askerleri; sonra artık alay alay esirler... Mutlaka bir yenen, on yenilen; 36 - 40. Çiğneyen haklı görülür, çiğnenen ayıplanır; yenmeye alkış, gurura secde; lütuf daima zayıflık ve alçalma ile ikiz kardeştir; doğruluk dilde yok, dudaklarda; hayır ayaklarda, kötülük kucaklardadır.

41 - 45. Bir hakikat: zincir hakikati; bir konuşma: kılıç konuşması; hak kuvvetlinin, söylemek kötünüdür; en açık hikmet; ezmeyen ezilir. Din şehit, gökyüzü kurban ister, 46 - 49. Her zaman, her tarafta, kan, kan kan!... Söver, inler, sayıklar; kısıcası insanın ne yolda, nasıl bu bozuk ömrü sürdüğünü anlatır;

50 - 55. O iskeletin o dişlek ağzında kanların köpürdüğünü görürüm. Sesinin titremesinin dibinde öyle korkunç bir inilinin aksini işitir, öyle inlerim ki yer lanetle ütüyor sanırım... 56 - 60. Ey mücadele mahşeri, indir, fecaatinin (acıklı halinin) sahnesine perdeler indir, artık bu ateşli kavga sönsün; hele sen, ey gelenekçi iskelet, çizdiğin kara çizgiler yetiştir. 61 - 65. Biz sabah isteriz, sabah; uyuyanlara o uzun geceler hayırlı olsun. Ey gölge, kimsin, sen ki savaşmaktan sarhoş bir halde karanlığa doğru acele ile gidiyorsun? Kanlı bir şeyle oynamış gibisin; 66 - 70. Belli, cinsdaşının tahripçisisin: kahramanlık... Esası, kan, vahşilik; memleketter çiğne, ordular mahvet; kes, kopar, kır, sürükle, ez, yak, yık, ne "Aman!" bil ne "Ah!" ne "Yazık!" işit;

71 - 75. Geçtiğin yer ölüm elem dolsun; ne ekinden eser, ne ot, ne yosun! Evler sönsün, aileler sürünsün, hırpalanmadık bir yer kalmasın; her ocak mezar taşına benzesin; 76 - 80. Damlar yetimlerin başına insin... Bu ne vicdanı mahvedici alçaklık, ne ayıp; ey başbuğ! İktidarınla yere geç; her zafer bir harabe, bir mezar, ey cihangir! Şu mezarlıktan utan! 81 - 85. Ey köhne istiklal tahu! devril; nesiller senin kahrının altında inliyor; ey sönük ışıklı (veya: şanı kırılmış) taç! Şu yığınlarla sefilin ihtiyacı hep senin, işte hep senin eserin: 86 - 90. Gözyaşından yapılmış incilerin görsen artık nasıl yosunlanmış... Geçmiş zaman size ne hisle aldanmış? Ey kan içen kargalar! Her karanlığın sizinle dolu olduğunu bilsen; 91 - 92. Düşünceye tahakkümünüz artık yeter, zorbalıksız da pekâlâ yaşanır.

DOKSAN BEŞE DOĞRU

Bir devr-i şeâmet: yine çiğnendi yeminler,
Çiğnendi, yazık, milletin ümmîd-i bülendi!
Kaanun diye topraklara sûrtüldü cebinler,
Kaanun diye, kaanun diye, kaanun tepelendi...

5 Beyhûde figanlar yine, beyhûde eninler!

Eyvâh! Otuz üç yıl o zehir giryeleriyle,
Hüsrânları, buhranları, ehvâli, melâli,
Âmâl ü devâhîsi ve sulh ü zaferiyle
Bir sel gibi ekmiş, mütevekkil, mütehâlî...

10 Yazsın bunu târîh-i îber hatt-ı zeriyle!

Ey bir dem-i rû'yâ gibi geçmiş kara günler,
Bir lâhza edin seyr-i cahîmînizi tekrâr,
Dönsün bize mâzi, o derin nazra-i muğber...
Heyhât! Otuz üç yıl, otuz üç yıl bütûn ekdâr;
15 Heyhât... Ne bir ders, ne bir fıkır-i mukarrer!

Silmez fakat elvâhını târîh-i muânid;
Doksan beşi aç; gölgesi bir tâc-ı harîsin
Saklar mütelâşî, mütereddid, mutemerrid
Evza'ı şeb'engîzini bir bûm-i habîsin;

- 20 Hâlâ o vesâvis, o desâyis, o mefâsid!
Hâlâ o şebîn zeyl-i temâdîsi bu ezlâm;
Hâlâ o cehâlet, o tecâhül ve o techil;
Hâlâ vatanın hissesi bi tûde-i âlâm;
Hâlâ düşünen başlara hep lâtn-e-i tenkil,
25 Hâlâ sırtan düşlere hep lokma-i in'âm!

Hâlâ tarafîyyet, hasebiyyet, hesebiyyet;
Hâlâ « Bu senindir, bu benim! » kısmeti câri
Hâlâ gazab altında hakîkatle hamîyyet...
Hep dünkü terennüm, sayıdan saygıdan ârî;
30 Son nağmesi yalnız: Yaşasın sevgili millet!

- Millet yaşamaz, hakka tahassürle solurken
Sussun diye vicdânına yumruklar inerse;
Millet yaşamaz, meclisi müstahkar olurken
İğfâl ile, tehdîd ile titrer ve sinerse;
35 Millet yaşamaz ma'şer-i millet boğulurken!

- Kaanun diyoruz; nerde o mescûd-i muhayyel?
Düşman diyoruz; nerde bu? Hâricde mi, biz mi?
Hürriyetimiz var, diyoruz, şanlı, mübeccel;
Düşman bize kaanun mu, a hürriyetimiz mi?
40 Bir hamlede biz bunları kahr ettik en evvel.

Bir hamle-i mahmûm-i tegallûble değıştik
Hürriyeti şahsiyyete kaanunu gurûra;
Heyhât! Otuz üç yıl geri düştük, ve bu mühlik

- Yoldan şu nedâmetli ve gafletli mürûrâ
45 Bî-şübhe o hümâmâ-yi cünûn oldu muharrik.
Ey millete bir sille olan darbe-i münker!
Ey hümmet-i kaanunu tepen sadme-i bîdâd!
Milliyeti, kaanunu mukaddes tanıyan her
Vicdan seni lâ'netle, mezalletle eder yâd...
50 Düşsün sana - meyyâl-i tahakküm - eğilen ser
Kopsun seni - bir hak diye - alkışlıyan eller!

– Kayalar, 6 Kânunusani, 1327 –

1877, Abdülhamit'in I. Meşrutiyeti kaldırıp keyfi istibdadını kurduğu tarihtir. Fikret, bu şiirinde, büyük ümitlerle karşıladığı 1908 Meşrutiyeti'nin de yavaş yavaş aynı yolu tuttuğunu gördüğü için, üzüntüsünü belirtiyor.

1 - 5. Bir uğursuzluk devri: yine yeminler çiğnendi; yazık, milletin yüksek umudu çiğnendi! alınlar kanun diye topraklara sürtündü: kanun diye, kanun diye, kanun tepelendi... Yine boşuna feryatlar, boşuna inmeler! 6 - 10. Eyvah! Otuz üç yıl o zehir ağlamalarıyla, zararları, buhranları, korkuları, melâli emelleri ve belaları sulhu ve zaferiyle mütevekkil bir sel gibi akmış. Bunu ibretlerin tarihi altın yazısıyla yazsın!

11 - 15. Ey bir rüya anı gibi geçmiş kara günler, cehennemî gidişinizi bir an tekrar edin; geçmiş zaman, o kırılgan (veya: toplu) bakış bize dönsün... Heyhat! Otuz üç yıl, otuz üç yıl bütün kederler, heyhat! Ne bir ders, ne değişmez bir fikir!... 16 - 20. Fakat inatçı tarih, levhalarını silmez: doksan beşi aç; ihtiraslı bir tacın gölgesi alçak bir baykuşun gece yaratan telaşlı, tereddütlü, inatçı tavırlarını saklar, hâlâ o kuşku, o hileler, o fesatlar, 21 - 25. Bu karanlıklar hâlâ o gecenin sürüp giden devamı; hâlâ o bilgisizlik o bilmezlikten gelme

ve o bilgisizlik isnat etme; vatanın payı hâlâ bir elemeler yığını; hâlâ, düşünen başlara hep tepeleme şamarı; hâlâ, sırttan dişlere hep nimet lokması!

26 - 30. Hâlâ tarafçılık, hısım akraba kayırmacılık, hâlâ "Bu senindir, bu benim!" kısmeti yürüyor, hakikat hamiyet hâlâ öfke altında... Hep sayısız ve saygısız dünkü teraneler; yalnız son nağmesi: yaşasın sevgili millet! 31 - 35. Hakka hasret çekerek solurken sussun diye vicdanına yumruklar inerse, millet yaşamaz; meclisi hakaret görürken aldatma ile, tehdit ile titrer ve sinerse, millet yaşamaz; millet topluluğu boğulurken millet yaşamaz. 36 - 40. Kanun diyoruz: o secde edilen muhayyel varlık nerde? Düşman diyoruz: nerde bu? Dışarda mı? Biz mi? Şanlı, yüce hürriyetimiz var diyoruz; bize düşman kanun mu, yahut hürriyetimiz mi? Biz bir atılışa en önce bunları mahvettik.

41 - 45. Zorbalığın hummalı atılışıyla hürriyeti şahsiyete, kanunu gurura değiştik; heyhat! Otuz üç yıl geri düştük ve bu tehlikeli yoldan şu nedametli ve gafletli geçiş için bizi hiç şüphesiz o delilik humması kuşkırttı. 45 - 51. Ey millete bir şamar olan kötü (veya: meşru olmayan) vuruş! Ey kanun saygısız tepen zulüm çarpması! Milliyeti, kanunu, mukaddes tanıyan her vicdan seni lanetle, alçaklıkla anar... Tahakküme yönelerek şana eğilen baş düşün, seni bir hak diye alkışlayan eller kopsun!

RUBÂB'IN CEVABI

- Hicran biter mi, girye-i hicran diner mi hiç?
Bir lâhza önce neydi o feryâd-ı muhtelic?
Sendin kalb-i derbeder gibi tel'in eden beni!
- 5 Sendin başımda zâr ü sitemkâr inildiye;
Sendin : « Vatan harâb oluyor, ağlıyor! » diyen.
Sensin vuran bu darbeyi, ey rûh-i bî-sûkûn;
Lerzemle şimdi ürperiyor, titriyor musun?
Sen zanneder misin ki benim hep elemlerim?
- 10 Heyhât! Ben nevâib-i eyyâmı inlerim!
Tehziz eden bu telleri, ey rûh-i münkesir,
Âfâkı inleten o mukaddes iniltidir.

- Tagallübün,
Kahrın mir dudakları, cehlin taassubun
- 15 Masrû ü müfteris canavar dişlerinde hep
İnsanlığın asırlara mevdû ü pür-taab
Şekvâ-yi iktirâbını dinler; yakın, uzak
Her nevha-i elemle boğuk bir enîn-i hak,
Sûzişli bir kitâbe okur, inlerim... Şebâb
- 20 Âğuş açar karanlığa, ben inlerim, harâb
Ufkun bir ihmîrâr-ı ketûmunda; kuşların
Çıglıklarında köyleri tekfîn eden karın
Levninde bir fecîâ duyar, inlerim – Vatan

- İfrît-i hurs ü gayzın, o her keyfi hak sayan,
25 Her şekl-i iltikaamı helâl addeden, « Sözüm
Kaanun! » diyen tasallutu altında : « Öksüzüm,
Bedbahım, işte kimseciğin hayrı yok bana;
Ben bir zavallıyım!... » diye pür şehka-i bükâ
İnlerken , artık inlememek, hem de en cesûr
30 En gür sesimle inlememek bir günâh olur...

– Kayalar, 8 Kânunusani, 1327 –

1 - 5. Hiç ayrılık biter mi, ayrılık acısı diner mi? Biraz önce o çırpınan feryat neydi? "Uyukluyor!" diye, sanki donuk, alçak bir derbeder gibi bana lanet eden sendin! Başımda ağlayarak ve sitem ederek inilleyen sendin; 6 - 10. "Vatan harap oluyor, ağlıyor!" diyen sendin. Ey hiç rahat edemeyen ruh, bu darbeyi vuran sensin; titreyişimle şimdi ürperiyor, titriyor musun? Sen benim elemlerimin hepsini benim mi zannediyorsun? Heyhat! Bu günlerin musibetlerini inlerim! 11 - 15. Ey kırılmış ruh, bu teller titreten şey, ufukları inleten o mukaddes iniltidir... Zorbalığın kahrın demir dudaklar, bilgisizliğin, taassubun saralı ve yırtıcı canavar dişlerinde hep; 16 - 20. İnsanlığın yüzyıllara emanet olunan (yani: yüzyıllarca süren) ve çok zahmetli olan gamlı şikâyetini dinler, yazın, uzak her elem feryadında boğuk bir hak iniltisi, yakıcı bir kitabe okur, inlerim... Gençlik karanlığa kucak açar, harap olarak inlerim... Gençlik karanlığa kucak açar, harap olarak inlerim... 21 - 25. Ufkun sır saklayan kızarmasında; kuşların çığlıklarında, köyleri kefenleyen karın rengine bir facia duyar, inlerim... Vatan hurs ve öfke ifritinin, o her keyfi hak sayan, her türlü yeme şeklini helal addeden, "sözüm, 23 - 30. Kanun!" diyen zorbalığı altında: "Öksüzüm, bedbahtım, işte kimseciğin hayrı yok bana; ben bir zavallıyım!.." diye hıçkırma hıçkırma ağlayıp inlerken, artık inlememek, hem de en cesur, en gür sesimle inlememek bir günah olur.

HÂN-İ YAĞMÂ

Bu sofracık, efendiler – ki iltikaama muntazır
Huzurunuzda titriyor – şu milletin bayâudır;
Şu milletin ki muztarib, şu milletin ki muhtazır!
Fakat sakın çekinmeyin, yiyin, yutun hapır hapır

- 5 Yiyin, efendiler yiyin; bu hân-ı iştiâ sizin;
Doyunca, tıksırınca, çatlayıncaya kadar yiyin!
Efendiler pek açsınız, bu çehrenizde bellidir;
Yiyin, yemezseniz bugün, yarın kalır mı kim bilir?
Şu nâdi-i niam, bakın kudumunuzla müftenir!
- 10 Bu hakkıdır gazaanızın, evet, o hak da elde bir...

Yiyin, efendiler yiyin; bu hân-ı zî-safâ sizin;
Doyunca, tıksırınca, patlayıncaya kadar yiyin!
Bütün bu nazlı beylerin ne varsa ortalıkta say;
Haseb, neseb, şeref, şataf, oyun, düğün, konak, saray,

- 15 Bütün sizin, efendiler, konak, saray, gelin alay;
Bütün sizin, bütün sizin, hazır hazır, kolay... kolay...
Yiyin, efendiler yiyin; bu hân-ı iştihâ sizin;
Doyunca tıksırınca, patlayıncaya kadar yiyin!

- Büyüklüğün biraz ağır da olsa hazmı yok zarar,
20 Gurûr-i ihtişamı var, sūrûr-i intikaamı var.
Bu sofra iltifâtımızdan işte âb ü tâb umar.
Sizin şu baş, beyin, ciğer, bütün şu kanlı lokmalar...

Yiyin efendiler yiyin; bu hân-ı can-fezâ sizin;
Doyunca, tıksırınca, patlayıncaya kadar yiyin!

- 25 Verir zavallı memleket, verir ne varsa; mâlini,
Vücûdunu, hayâtını, ümîdini, hayâlini,
Bütün ferâğ-ı hâlini, olanca şevk-i bâlini.
Hemen yutun, düşünmeyin harâmını, helâlini...

Yiyin, efendiler yiyin; bu hân-ı iştihâ sizin;
Doyunca, tıksırınca, patlayıncaya kadar yiyin!

Bu harmanın gelir sonu, kapıştırın gider ayak!
Yarın bakarsınız söner bugün çatırdayan ocak,
Bugün ki mî'deler kavi, bugün ki çorbalar sıcak,

Atıştırın, tıksıtın, kapış kapış, çanak çanak...
Yiyin efendiler yiyin; bu hân-ı pür-nevâ sizin;
Doyunca, tıksınca, patlayıncaya kadar yiyin!

– Haziran, 1328 –

Fikret bu şiirini İttihat ve Terakki Partisi'nin hâkimiyeti altında hırsların ve midencililiğin alabildiğine geliştiği sıralarda (1912) yazmış ve devrin partizanları arasında büyük bir öfke ile karşılanmıştır. Hân-i yağmâ: yağma sofrası. 1. İltikaam: yeme. Muntazır: bekleyen. 3. Muhtazır: ölümcül, can cekişen. 5. Hân-ı iştihâ: iştihâ sofrası, istek sofrası. 9. Nâdi-i niam: nimetler meclisi (yani: nimetler sofrası). Kudûm: geliş. Müftehir: iftihar eden, övünen. 11. Hân-ı zi-safâ: safalı sofa. 14. Haseb: asalet. Neseb: soy. 20. Sürûr-i intikaam: intikam sevinci, 21. Âb ü tâb: parlaklık ve letafet. (Âb: su, Tâb: ısı, hararet). 22. Hân-ı cânfezâ: can bağışlayan sofa, 27. Ferâğ-ı hâl: halin rahatı. Şevk-i bâl: gönül arzusu. 36. Hân-ı pür-nevâ: çok ses çıkaran (feryat eden) sofa.

İÇİNDEKİLER

Yaşamı Sanatı	5
Bibliyografya	20
RUBÂB-I ŞİKESTE	
Kimseden Ümmîd-i	24
Balıkçılar	25
Hasta Çocuk	28
Verin Zavallılara	29
Ramazan Sadakası	31
Tefelsûf	33
Kendi Kendime	34
Derd-i Nihân	35
Ufuk ve Hilal	36
Yağmur	37
Sarhoş	39
Balıkçılar	40
Zerrişte	41
Sen Olmasan	43
Birlikte	44
Ömr-i Muhayyel	45
Bir Hicran-ı Muvakkatten Sonra	47
Perî-i Şi'rime	49
Yeşil Yurd	50
Bir Mersiye	51
Mâi Deniz	43
Halûk'un Bayramı	54
Yarın	55
Sabah Ezanında	57

Kılıç.....	58
Kahkaha-i Ye's	59
Para ve Hayat	61
Heykel-i Sa'y	62
Hayat	64
İzler	66
Sabah Olursa	67
Mâzi... Âti	69
Cevab	70
Hemşirem İçin.....	72
Sis.....	76
Rücû	82
Bir Lâhza-i Teahhür	84
Millet Şarkısı.....	87

HALÛK'UN DEFTERİ

Bir Tasvir Önünde	91
Zelzele.....	92
Halûk'un « Âmentüsû »	94
Promete	96
Halûk'un Vedâi	97
Hakikatın Yıldızı.....	104
Ferdâ	106

ÖBÜR ŞİİRLERİ

Tarih-i Kadîm.....	111
Doksan Beşe Doğru	116
Rubâb'ın Cevabı	120
Hân-i Yağmâ.....	122

varlık

AYLIK EDEBİYAT VE SANAT DERGİSİ

1933'ten bu yana, 62 yıldır aralıksız yayımlanan, ülkemizin en etkin edebiyat ve sanat dergilerinden biri olan VARLIK, her ay, edebiyat kültür ve sanat gündeminden özenle hazırlanmış özel bir dosya / usta kalemlerden yazı ve şiirler / dünyaya açılan pencere / kitap ve yayın dünyasına eğilen kitap eki / kitap seçimi ve alımında sizlere yardımcı olacak cep kitap kulübü bülteni ile (toplam 96 sayfa) bayinizde...

Dergimizin bine yakın seçkin aboneleri arasında yer almak istiyorsanız, bize yazabilir ya da telefonla bilgi alabilirsiniz.

VARLIK YAYINLARI A.Ş.

Cağaloğlu Yokuşu 40/2 34440 Cağaloğlu-İstanbul

Telefax: (212) 522 69 24 - 512 95 28